

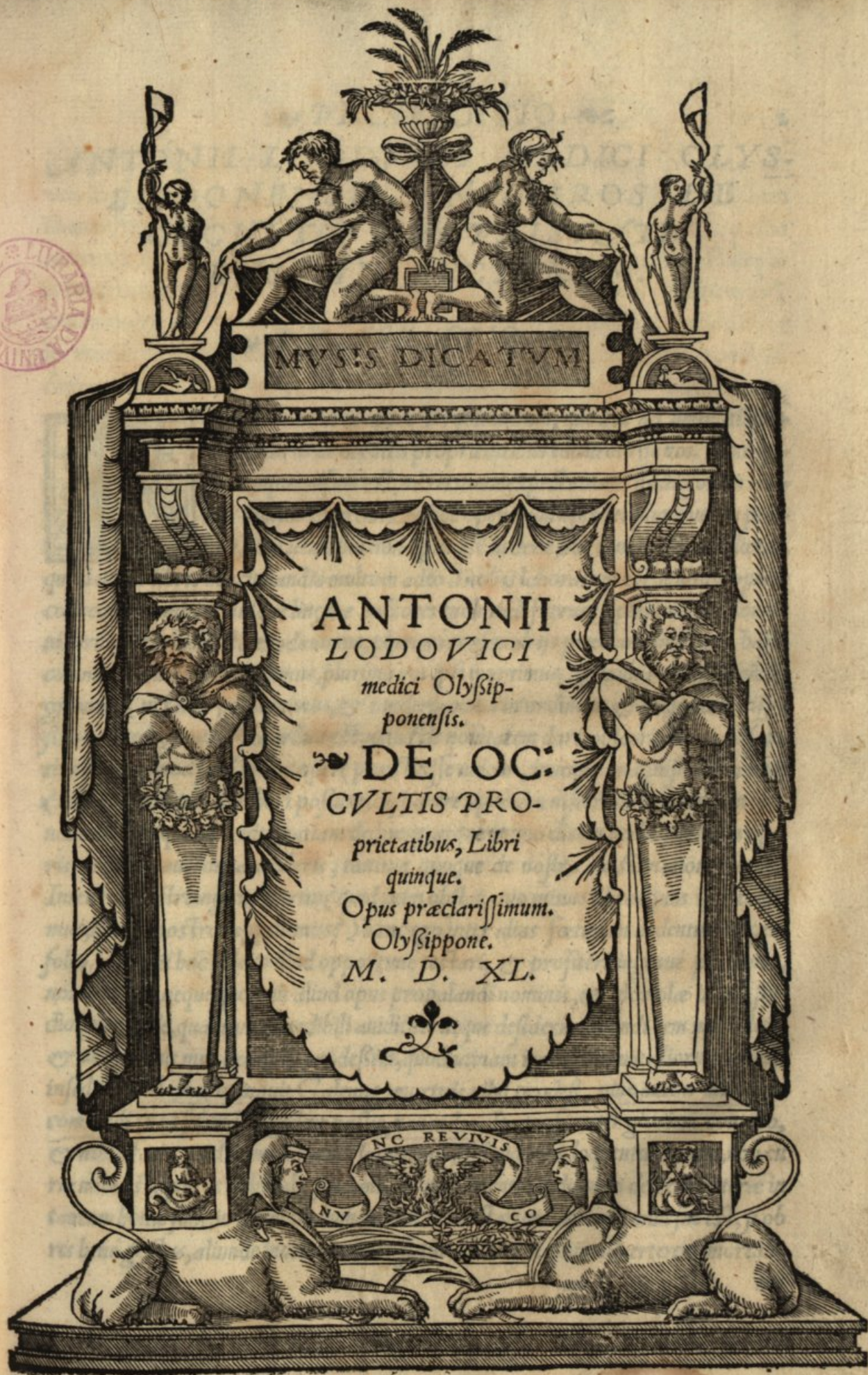
Sala R
Gab. 53
Est.
Tab. 54
N.º 4

R
54
4

Em

(A) - 56 - 1

ANTONIO
LODOVICO

DE OCA
CENSUS PRO-

PRIMUM LIBRI
PRIMUM
OPUS PRIMUM
OPUS
M. D. XL.

OPUS
OPUS

OPUS
OPUS

OPUS
OPUS

OPUS
OPUS

OPUS
OPUS

ANTONII LODOVICI MEDICI OLYS-
SIPPONENSIS, IN LIBROS DE
OCCULTIS PROPRIETATI-
BUS AD LECTOREM.

PRÆFATIO.

Olliciti eramus in opere Problematum, quod iã ad umbilicũ per-
uenit, libros de occultis proprietatibus edituros esse nos. Ecce igitur
tempus uisum est, ne rei nouæ expectatione studiosorum ani-
mos diutius tenerem. De hoc opere non oportet plura uerba præ-
fari, uino uendibili non opus est hedera, hoc tantum dixisse liceat,
quod in his libris concinnandis multum a deo à nobis laboratum est, multum operæ
collocatum, multi utriusque linguæ auctores euoluendi fuerunt, plurima doctorum
uirorũ obscurius dicta enodauimus, plurima rursus ab ijs præclare inuenta in hasce
commætationes mutuati sumus, plurima nos ipsi inuenimus, & multa acute, faciẽde,
grauiter, (ni fallor) disseruimus, & tandem omnia in ordinem, & elegantem dispo-
sitionem redegimus. Res ardua est, uetustis nouitatem dare, obscuris lucem, obsole-
tis nitorem, quod sanè in hoc opere præstitisse uideor, inuenire magnificè etiam nũ
(ut Plinius inquit) barbari possunt, disponere aptè non nisi eruditus concessum est,
nos omnibus quoad licuit gratiam dedimus, atque ut uno dicam uerbo, de huius ope-
ris quantum auctoritate tuleris, tantum quoque de nostra existimatione demas.
Inter tot nostri ingenij partus (quid enim obstat, quo minus libros quos ipsi edidi-
mus, liberos nostros appellemus?) hanc ego inter alias foeturam ardentius diligere
soleo. Cæterũ hoc in loco illud opportune testari, & profiteri ingenue possumus,
nos neq; hoc, neque quod uis aliud opus propalandi nominis, & gloriolæ inanis stu-
dio prodidisse, quantum incredibili auuiditate atque desiderio iuuandi rem mortalem,
& ut omnibus meo exemplo prodessem, quod utinam ita in omnium aliorum animis
insedisset. Gloria (ut inquit Galenus) mortuis nihil prodest, uiuo autem mihi quid
commodi ex ea subinde accedere possit, non uideo. Itaque fortiter gloriam contẽno,
& nibili facio, quid de me homines loquantur, ipsi uiderint, loquentur tamen, non cu-
ræ mihi est, quid de nobis alij sentiant, omnis sapientia à domino deo est, literæ in-
tantum bonæ sunt, in quantum cum uirtute cõiunctæ sunt, abundè mihi sat est, si ob-
res benè gestas, aliunde inuidia non conflatur. Sed cum animaduertèrem mortales

PRÆFATIO.

nos natos esse, ingeniumque mediocre ad litteras sortitus essem, omnibus uiribus cō-
tendendum perpetuo putavi, ne secundū eos qui admonent, mortalia sapere, cū mor-
tales nati simus, humile quid cogitarē, sed inquantū liceret, uiuerē semper secundū
id quod in nobis ipsis optimū & præclarissimū est, hoc autē intellectus est, & ratio.
Nā præclara facies, magnæ diuitiæ, ad hæc uires corporis ingenuæ breui tēpore ci-
to delabūtur, ut ille inquit, at ingenij præclara facinora sicuti & aīa ipsa immorta-
lia sunt. Cōtemplari primum nobilissima entia, deinde recte agere, foelicissimum est
profsus. Itaq; donec ad hanc peruenimus ætatē, multa semper litterarū monumentis
mandauimus, & tum has, tum uero alias plerasque nobiles ingenij commentationes
communem dumtaxat utilitatem sequuti, conscripsimus, quibus & nomen, & famā
immortalem consequuti sumus, tum & hanc urbem (quod meo iure citra iniuriam
dictum sit,) tot uoluminibus editis exornauimus. Igitur in hīs libris quos modo emit-
timus, talis à nobis obseruatur ordo. In primo libro proprietatum quæ nam res sit
proprietas, & quod opus sit ipsius complexionis declaratur, & multa de tempera-
mentis agimus, & totius operis hypotheses, & fundamēta iaciuntur. In secūdo de at-
tractrice facultate, & omnibus in quibus ea reperiatur, & quomodo uel unde fiat,
& quotuplex ea sit, sufficienter exponitur, & quāplurimi prauæ sentientium erro-
res refutantur. In tertio de animalibus, & eorum partibus, & uenenis uenenatisque
omnibus sigillatim pertractamus. In quarto de proprietatibus, quæ in herbis, & la-
pidibus, & multis alijs inueniuntur, per partes disputamus. In quinto quāplurimis
persuasionibus adductis superiora omnia confirmantur, & tanquā suauis quodam
epodo concluduntur. Porro omnibus quæ dicentur abrogare fidem non decet.

Nāq; (ut etiā Aristoteles ait) prudentium dictis, & seniorum, &
eorum æque qui sunt experti, nō minus quā demonstrationi-
bus credendum est, quia cum oculos ex experientia ha-
beant, facilius principia perspicere possunt. Itaq;
tot uigilias boni lector consulas, & bene ua-
leas, nostrisque laboribus frucere.

OLYSSIPPONE.

ANTO.

ANTO

LODOVICI MEDICI OLYS:
SIPPONENSIS, DE OCCULTIS
PROPRIETATIBVS

Libri quinque.

PROHEMIVM.

SSE QV ASDAM IN REBVS AR-
chanas (quas uocant) proprietates, & ueterum consensus a stipu-
latur, & experientia attestatur. Nam quoscunque effectus in re-
bus fieri uidemus, quorum manifestam causam uel qualitatem ap-
pellare non possumus, hæc ab occulta ui (quam uocant proprie-
tatem) contingere arbitramur. Quippe quod magneticus lapis ferrum trahat, om-
nes nouerunt, sed cur hoc faciat, cur in hanc maxime ponderosam & grauẽ materiã,
uium suam exerceat dicere non possunt. Pari modo quod helectrum succinumue, pa-
leas & stipulas ad se cõuellat, oculis spectant, sed quid causentur potissimum non
habent. Præterea quod portulacæ itẽ succus congelationes dentium (quas amodias
appellant) persanet, usu exploratũ est, sed causa latet, & in ambiguo est, nec eiusce
rei ulla satis probabilis afferri ratio posse uidetur, cum frigida suapte natura sit
potestatis, à qua id malum exacerbatum iri consentaneum utique magis uideretur.
Medicamenta item dari quædam, quæ naturales euacuent humores, medicorum sa-
lutaris opera demonstrat. agaricum enim pituitatem expurgat, scammonium fla-
uam bilem excernit, fidicula atram mouet & expellit, & ueratro furentes Proeti
filias sanatas iam olim proditum est. Herbã quoque à se uisam, quæ sanguinem edu-
ceret Galenus narrat inuentam casu, à rustico, dum hœdos ex agro super herbulas,
ut uentrem deijceret, reponeret. Ad hæc si aquam intercutem patienti medicamen-
tum aliquod exhibeatur, quod aquosa per aluum ducat, in promptu cõmoditas sequi-
tur, si uero arquato medicaminis quippiã exijs detur, quæ sinceram bilem proluciat,
salutare id est, & contra insalubre si alterutris præsidia permutentur. Rursus
herbis quibusdam peculiare quædam inesse uires quæ à cane rabido morsos iuuent,
aut eos qui aquã expauescunt, alias quæ comitialibus prosint, accepimus, si pro amu-
letis (periapta uocant) ad collũ suspendantur. Et multa deniq; esse, quæ ad hunc

aa iij

uel

amuleta / pe
ta uoca / 3a.

uel illum morbum pellendum, mirificam & eximiam uim sortita fuerint, uulgo ferme receptum iam & confessum est. De hijs igitur proprietatibus tractationem facere aggressi diuino inuocato numine, hæc potissimum quoad licuerit, seruato ordine faciemus. Proprietatem non esse futile & inane nomen, ut quidam arbitrantur, sed substantiã quæ uere existat, primo ostendemus, & totius operis hypotheses ueras, & fudamēta iacimus. Mox quasdam proprietates, quæ in herbis, fruticibus, metallis, aëalibus, aut eorū partibus reperūtur, afferemus: nō omittētes interim, si quid aliud à proprietate assignare & arguere possimus, quod eū producat effectū, cū binas interdū aut ternas eiusdē rei haberi causas nil obstat. Postremo inuiles opiniones, & aliorum de ijs dicta expendere non pigebit, cū semel ueritate percepta falsitates deprehendi non sit nimis operosum & arduum.

CAPITVLVM PRIMVM, IN QVO POSITIS quibusdam fundamentis tangitur quid sit proprietas.

In nobis sermo institutus rite procedat, accipiendum primum est ante omnia, quod crasis hoc est complexio, uel temperamentum in unaquaque particula existens, est causa omnium operationum quæ ab ea producuntur. Quod sic ostēdere possumus. Esse in uno quoque membro quatuor facultates, uel potentias, (sic enim dynames quas uocant, interpretamur) multum manifestum est. Quarum una attrahit quod nutriturum est, alia concoquit. Hijs aliæ duæ famulantur, ex quibus una tandiu retinet alimentum, quoad sit concoctum, altera expellit superfluitates, quæ remanserunt. Has ut lere licet cum membrum bene temperatum est, & nec calor immodicus, nec frigus superet, nec humiditas, nec siccitas super excrescant, ut particulae functiones omnes sibi delegatas obeant. Cum uero uitiosam intemperiem quæpiam harum naeta est, calore, uel frigore, uel siccitate, uel humore ultra modum au-gescentibus, nulla suum officiū facit, nec attractrix trahit, nec alterat cōcoctrix, nec retentrix apprehendit, nec expultrix excrementa excernit. Quibus unicum præstidium est, ut succurratur, robur adiuciendo prædictis facultatibus, & complexionem reducendo ad medium, qua sanata & ad temperiem reducta functiones probe & sine impedimento exercentur. Quippe non ignauam spem concipimus, ut facultatibus ualentibus & integris, membra in actiones prodire egregie possint. Unde non actiones læsas morbum esse dicimus, (non enim quispiam has sanare aggreditur) sed affectionem ipsam, quæ impedita & laceßita producit operationes non re-ctas. Vnum quodq; igitur membrorum in debito sibi temperamento conseruamus, non absolute, sed ut facultates quæ illis insunt à natura, ualeant. Nec hoc simplici-

ter, sed ut optimè per illas possimus operari. Has non immerito medici, Galenum se-
cuti, innatas uocamus: quia sicut innata uis Herculeo lapidi est, ut ferrū ad se con-
sciscat: ita & singulis membris ab opifice facultates datæ, quibus uitam tuerentur.
Sunt autem prædictæ quatuor (quas diximus) necessariae. Sine nutritiōe namque
uitam uiuere impossibile est. Facultas autem animalis nō præsens membro, sed à prin-
cipio tanq̃ radius à sole in particulam quæ sentit & mouetur, illabitur. Nec solum
corpus egregiam temperiem suarum facultatum postulat, si uicturum sit, sed etiam
hoc anima requirit, quippe quæ in corpore nisi inter certam latitudinem tempera-
to habitare nō potest. Vt enim Galenus tertio de locis affectis, anima uel ipsa cra-
sis, id est temperies actiuarum qualitatum est, uel ab ipsarum temperatura altera-
tur: cuius rei Hippocratem citat auctorem, qui in fine sexti de morbis uulgaribus ita
ait. Atrabiliosi comitiales fieri consueuerunt, ut plurimum: & comitiales atrabilio-
si. Horum autem utrumque magis fit, ad utrumlibet utique morbus irrepserit. Nam
si quidem in corpus, comitiales: si uero in mentem repat, atrabiliosi sunt. Quo dicto
nil aliud signat quam comitiales fieri, cerebro prout est membrum organicū ab ob-
structione aliqua, læso. Dementes autem cum dianœa, id est mens ipsa scilicet com-
plexio quæ cerebro prout membrum simile inest à bile nocetur sursum subeunte.
Hoc etiam satis aperte idem Galenus in libro de theriaca ad Pisonem sentire uide-
tur cū theriacæ laudes extollens, & uires, eam ad ipsam etiam animam conferre re-
fert. Nam ita scribit, admirari (inquit) hanc antidotum licet, cum non solum cor-
pus dum patitur, ipsam persanantem conspiciamus: sed & etiam ipsam animam
sæpius à morbis male affectam, iuuare potentē uidemus. Nam animæ uitia ab atra-
bile facta cessare omnino facit, hoc pharvacum continenter datum. Et rursus noui
(inquit) & theriacam, quod ad intellectum & acumen animæ non sit inutilis, sen-
sus namque ipsos tum ualidius operari perficit, tum mentem purā à uaporibus ascen-
dentibus reddens, exactius & subtilius ipsam affici facit. Quis etiam non uidet,
quod cerebro ultra modum uel calefacto, uel infrigidato, uel quacunque tandem
alia ratione passo, morte animal rapiatur? anima scilicet ad cerebri intemperies re-
cedente. Quod cum sentiret Galenus: prope in eam sententiam discessit, ut ani-
mam esse inseparabilem & corporis ipsum temperamentum opinaretur: ut ex libel-
lo quod animi mores corporis temperaturam sequantur, liquido cuius appa-
re potest, ubi in hanc sententiam scribit. Cum quis uidere se putat, quæ non uiden-
tur, & audire, quæ nullus effatus est, & loquitur uel turpia, uel insana, uel animi se-
creta, non solum signum est perditionis abolitionisue facultatum, quas habebat ani-
ma innatas, sed etiam contrarias irrepisse demonstrat. Hoc igitur iam & suspi-

tionem magnam adducit, ne non sit tota animæ substantia corporea, quo pacto nãq̄ (quæso) mihi quispiam respondeat? à communionem corporis in contrariam sui ipsius naturam anima duceretur, si non sit ipsa, nec qualitas corporis, nec species, nec passio, nec facultas. Hactenus Galenus. Nos uero nihil ad præsens de animæ substantia diffinimus, præter quam enim quod audacis propositi id fuerit, etiam præter operis intentionem, & parergon est, pro certissimo autem & explorato habemus, à complexione quæ singulis membris inest, operationes omnes perfici. Ne quis uero asserere nos nostra suspicetur, hæc Galeni auctoritatibus fulcentur, qui mihi maximus appollo est. Nec quæso quis mihi uitio uertat, quod eas afferam prout eius auctoris uerbis enarratæ sunt: non enim hic tractatus eloquentiam pollicetur. Is itaque, quinto de locis affectis ita scribit. Est autem communis sermo, quem dicturus sum de naturalibus facultatibus, quas in uno quoque membro, quatuor esse didicistis secundum genus: quarum primam attractricem nomino familiarium ad nutritionem humorum membro, quæ eadem & appetit, & ad se conuellit. Consequenter uero deinceps post ipsam alteratiuam attractorum, per quã attractus succus simulatur membro quod nutritur, & huius sunt aliæ deseruientes duæ, retentrix quidem cum concoquit, ut attractum humorem in sui ipsius naturam membrum alteret. expultrix autem cum post coctionem excernit inutile quod superfuitas uocatur. Has facultates in uno quoque membro patienti semper contemplari admoneo, quantum uirium uel imbecillitatis habeant, ut circa epar: quando quidem de hoc dicere propositum est, attractrix facultas quando patitur, alimoniã in uentre relinquit incremorem conuersam, ut excernatur per sedem exacte quidem cocta, sed tamen liquida, & ab humore non exhausta, erit autem hoc uobis signum ipsius facultatis cum passa est. Nam quæcumque ab aliquibus ut causis fiunt, hæc eadem ipsorum sunt signa. Et rursum inferius de hac re apertius loquitur dicēs. Alias alia facultas in singulis organis robustior & ualētior uel imbecillior fit ad operationes relatione habita, & sic in notionem ipsarum peruenientibus nobis. Nempe reuera tota semper particula operatur secundum proprietatem complexionis quæ ipsi inest: sed aliquando tamen sustinet quamuis grauetur, & lōgo tempore superior euasit & facta est, concoquens & alterans & subigens, quod nocet. interdum autem uel qualitatem uel multitudinem nocentis, & noxam inferentis non ferens, ad excretionem impetum facit: sicut nonnunq̄ rursus licet magno opere infestata, & excutere quod nocet appetens, præ imbecillitate non potest: ut quæ in ultimam inualentiam & remissionem conciderit. Ex quibus satis constare arbitror, quod coctiones & significationes à complexione fiant: & quod tam attractionis nu
trimenti,

trimenti, quam alterationis & reliquarum facultatum opus, à temperamento membrorum peragatur. Sexto item de locis affectis causam inquirens cur coles, id est membrum genitale in coitibus tenderetur, in neruum concauum cui innata ea uirtus sit, ut stas uicibus quoties itares postulet, turgeat, & spiritu impleatur, non autem in arterias quæ non hoc munus peculiare magis, eo in loco quàm in reliquo corpore haberent, referendum id esse statuit. Quo loco inter cætera & hoc etiam addit. Multo inquit melius est nerui hoc munus esse dicere, non arteriarum, si quidem operationes ex propria substantia membrorum non ex positione fieri rationi consentaneum est. Et eandem operationem cor, & epar, & lien, & cætera omnia habent, quibus alio in loco ponerentur. Vbi non conuenientibus oculis animaduertendum est, quod à propria substantia, id est temperatura fieri actiones dixit. hæc satis esse poterant. Sed nos aliam eius uiri in libro de theriaca ad Pisonem auctoritatem adijciamus: ubi ita scribit. Quando namque natura ualenter se habet, tunc & uenter sine impedimento alimonias conficit, & uenæ facile in sanguinem probum conuertunt, & iecur prompte bilem secernit & separat, & cor purum suscipiens sanguinem, & qui iam nutrire possit, toti deinceps corpori mandat. In iecoris præterea carnositate sanguificationes fiunt, in uentre coctiones, pulmones aerem inspiratum subigunt, ut fiat spiritus uitalis, lien sanguinis crassitudinem atram bilem uincit & trahit, renes serosum humorem concoquunt, uesica fellis bilē ad se pellicit, quæ cuncta propter diuersas carnium ideas contingunt quæ ijs uisceribus insunt: à quibus propter uariam & innatam temperiē perficiuntur. Quæ omnia usque ad unguem resegmina (ut ait) doctissimus Galenus in pulcherrimis commentarijs de usu partium corporis humani executus est. Quam tractationem, laterem huc transferēs, si latius singula explicarem. sed dicta tantum attulisse ad præsens sufficiat, quibus satis abunde liquere arbitror, quod à principio propositum est? Hoc idem quod mores animi, corporis temperaturas sequantur, dilucidis uerbis in libro de substantia naturalium facultatum, idem Galenus sine ullis ambagibus, uerbis satis significantibus pronunciat. De anima (inquit) si cū sit immortalis: substantijs corporalibus immixta, animalia gubernet, certo me hoc cognoscere non profiteor: sicut nec si aliqua secundū se ipsā animæ substantia sit, liquido dicere & pronunciare possem: illud tamen manifestum mihi oppido apparet: quod etsi in corporibus commoretur, ipsorum naturis seruiat, quæ ex tali ut dixi elementorum mixtione sunt factæ.

CAPITVLVM SECVNDVM, IN
quo quid sit complexio agitur.

Hæc

LÆc igitur complexio: de qua uerba facimus, ut quidam uolunt, est quædam qualitas quæ ex qualitatibus elemētorum ad minima diuisorum, ita ut quæque pars unius: quæcunq; partem alterius contingat, insurgit. Sed ut uerior & potior Galeni sententia determinat, nihil aliud complexionē, quam essentiam et substātiā ipsius rei esse dicendum est, ut apparet ex eiusdem auctoris uerbis: quæ primo de usu partium scribuntur, ubi ita ait. Vt nobis sermo methodo procedat: omnia quæ corporibus adsunt, diuidamus. Existunt autem proprie & maxime crases, id est complexionēs. hæc namq; propriam substātiā particularum complent. Eò namq; quod calore, & frigore, & humiditate, & siccitate, tali quodam modo se habet corpus: propterea tale quid natura existit. Nam quod caro sit caro, & neruus ut sit neruus, & singula aliorum hoc ipsum quod sunt, propter dictarum quattuor qualitātū talem quampiam mixturam & complexum, factum id est. Hæc igitur ipsis secundum substātiæ rationem adsunt. Et mox ita subdit. Cum itaque quis omnium quæ organis insunt utilitates, ratione experiri & explorare contendat: primum quidem inuestiget, quid nam sit illud quod propter operationem sortitum est: quod ut plurimum propriam esse partīs substātiā inueniet. Substātia nunc ab eo dicta complexio est: ex qua oīs operatio procedit. Ex quibus manifestè liquet nihil absurdū nec iniurium nos facere: si complexionem substātiā nuncupemus. Quippe id esse, cuiusque substātiā dicimus, per quam res habet esse: qua mediante res subsistit, & functiones sibi debitas exercet. hoc autem complexio est, hac namq; uel male affecta, uel in intemperiem uersa, nihil membrum, uel particula agere potest: sed in operationibus impeditur. His positis nihil uidere obscurum est, quo pacto complexio substātia sit, & cur operationes quæ à proprietate fiunt, à tota substātia procedere dicantur. quod dictu aliud non est: quam quod à complexione procedunt quæ propria & tota substātia cuiuscunq; rei nominatur.

CAPITVLVM TERTIVM, IN QVO

agitur quod quot sunt corporis particule, tot sint substātiæ diuersæ, & complexionēs, & quod unaquæque pars temperiem & complexionem habet sibi propriam.

Diximus

Hec

Iximus superius complexionē ipsam esse substantiam: nunc in præsentiarum hoc latius & fusius explicandum, & uarijs alijsque accersitis Galeni testimonijs, perinde ac si res apud iudicem præscriptis uerbis agatur, res hæc animis infundenda & persuadenda est, ne leuibus argumentis in hanc descendisse opinionem credamur. Aduertendum igitur est quod triplicem, ut inquit Aristoteles secundo de partibus animalium, in nobis compositionem considerare possumus. Primo nãque corpus nostrum ex organicis membris componitur. Organicum uoco, quod in partes dissimiles ad sensum diuidi potest: ut in ossa, carnes, neruos, uenas, & cætera. Secundo organica ex similaribus constant: tales autem sunt quæ in partes dissimilium rationum diuidi non posse uidentur: ut sunt cartilago, membrana, nerui, ossa, & alia id genus. Tertio similes partes elementis primariam generationē debent. Atque cū hæc cuncta ita habeant, hinc bono sanè periculo asseuerare licet: quod totidē sunt alteratrices facultates & complexionēs, quot sunt numero particulae similes: & quod nulla cum alia similis est, sed quælibet habet substantiam sibi propriam. Nã & membra & partes corporis humani, non alio modo quam per alterationem generantur: & uariæ alterationes sint oportet, quarum idem terminus non est: & ex quibus idem, non eodem modo generatur. Porro elementa nunquam ad constitutionē particularum similarium eodem modo concurrunt, nec eodē excessu, nec eisdem quantitatibus, & quod nunc inferius est, mox superius euasit: & quod uiribus nunc superat, post modum minus apparuit: alternisque alia & superant, & superantur. In hoc ignis dominatur, in alio aeris uincit elementum, in alio maior telluris est portio, & in alio magis humoris fusio abundat. Et horum in quibus unius alicuius dominiū est, innumera est differentia: nam magis & minus infinitam latitudinem habet, nec binas dumtaxat partes reperias, in quibus elementorum congeries eodem modo cōueniat. Propterea igitur particularum nullam aliquam, alteri mutuo similem, sed singulas proprietatem substantiæ habere quandam qua ab alijs differant, opinari longe sanum est, ut pote quæ ex dissimilibus nimium elementorum cōmixtionibus procreantur. Rursus cum operationes ipsas complexionēs sequantur, non esse confusas sed distinctas singularum partium functiones reputare debemus. Atque hæc quidem in parte nobis uiua uoce Galenus suffragatur, primo de naturalibus facultatibus dum ait. Quæcunque ex organis, ex duabus tunicis constituta sunt, non similibus quidem ad inuicem, utraq; tamen simpliciter, horum ipsæ tunice sunt elementa, perinde ac uētris, stomachi, & intestinorum, & arteriarum, & in utrisq; arteriarū alteratrix facultas peculiaris est, quæ ex mensibus maternis particulam genera-
 uit:

uit: ita ut alterantes facultates particulares tot sint in singulis generibus animalium, quotcūq; habuerit particulas elemētarias: sed & actiōes particulares singulis particulis secūdū partes existere nācēsse est prorsus, ut sūt diuersæ utilitates uniuscuiusq; membri, ut in his meatibus conspicuum est, qui à renibus ad uesicam perueniunt, qui & uretēres uocātur, hi nāq; neq; arteriæ sunt, quia nō pulsant, nec ex duabus tunicis facti fuerunt, nec uenæ quoniam nec sanguinem continent, nec secundum quid, eorum tunica illi quam habet uena, similatur, & multo magis nerui non sunt, quia ab ijs longè magis recedunt. Quid igitur (dicet aliquis) sunt? Perinde ac si nācessariū esset, ut omnis particula, uel arteria, uel uena, uel neruus existeret, aut saltem ex ijs esset contexta, & non potius hoc sit uerum quod dicimus, quod priuata peculiaris ue singulis particularum, instrumentorum substantia est. Et subdit. Particulares autem alterantes facultates, & ipsam substātiā tunicarum uentrīs, & intestinorum, & uterorum qualis est cōstituerunt. Quod autem complexio substantia sit, & unum cum altero in proposito conuertatur, eiusdem Galeni oraculis possumus doceri: qui tertio de temperamentis in hanc scribit sentētiā. Quattuor dicimus esse totius corporis facultates proprias, unam attractricem eorū quæ sunt familiaria, aliam eorūdem retentricem, & tertiam alteratricem, & quartam ad hæc excrettricem alienorum. Sunt autem eadem ipsæ facultates totius substantiæ singulorū corporum, quam ex calido, & frigido, & humido, & sicco temperatam esse asserimus. Quando autem secundum unam quampiā qualitātē earū quæ in substantia sunt, corpus alterauerit, præsidii quod illi applicatur, non tum secundum totam ipsum substātiā operari suspicandum est, nec similari posse quod permutatur, unde nec unq; nutriuerit, quod sic permutatum est: si uero illud permutauerit hoc est secundum totam ipsius substantiam fuerit operatum, hæcenus ipsum sibi assimilabit, & nutritur ab eo quod fuerit permutatum, nec enim aliud nutritio est quàm omnimoda similitatio. Et rursus ita ait. Singula animalia proprijs alimentis nutriuntur, propria autem & familiaris singulis alimonia est, quodcunq; corpori nutriendo assimilari potest. Oportet igitur totam substantiam nutrientis, uniuersæ substantiæ nutriti, natura quandam communionem & similitudinem possidere. Et iterum in eodē uolumine sic inquit, cum de deleterijs loqueretur. Horum omnium natura maxime contraria hominibus est, totam substantiam & crasem hoc est temperaturam intelligo, quæ ex primis elementis calido scilicet, & frigido, & humido, & sicco constitit. Et post quædam rursus ita ait. Totus hic sermo ex uno principio pender, quod propterea semper seruare & meminisse oportet, quod unumquodq; corpus proprietatē quandam substantiæ possedit: quæ huic quidem natura familiaris est, illi alteri

alteri uero contraria: & quòd si alterauerit, quòd familiare est, in propriam natu-
ram, hoc pacto substantiam caliditatis quæ in eo fuerit, subinde auxerit. Sunt aliæ
& multum sanè illustres Galeni auctoritates, quas tum nè fastidij periculum urge-
at, tum nè quis nos nimios & morosos in re plus satis nota appellet, recensere super-
uacuum est.

CAPVT. III. IN QVO BREVITER quid sit proprietas ostenditur.

Ostenditq; superiori narratione omnem actionem à complexione pro-
cedere demonstrauius, nunc consequenti ordine & peropportuno,
quæ nã res sit proprietas, de qua toties à summis ingenijs est disce-
ptatum, ostendamus. Quoniã igitur (ut mox diximus) omnis actio
à complexione & temperamento prodit, & manifestum insuper
sit, quòd id quòd à proprietate operari dicitur, aliquid agat: cõsentaneum utique &
conuenientissimum est dicere, proprietatem nihil aliud esse, quam complexionis effe-
ctum: hoc est uel complexionem ipsam potentẽ hoc uel illud efficere, uel id ipsum quòd
ab ea producitur: proprietas nempe in relatione ad aliud est, & rationẽ habet, ut ad
aliquid referatur. Nã quæ per se absolute nominatur complexio, cũ ad opus quòd
facere res nata est refertur: iam tum proprietatis nomine incipit uocari. Verbigra-
tia. Iaspis fluxum sanguineum per sedem sistit, napellus interficit, torpedo mortifi-
cat, & alia ab alijs fiunt: complexionibus earum rerum proprietates nuncupantur, me-
rito, in quantum ea omnia agere possunt. Denique quæcunque à proprietate fiunt,
à temperamentis hoc est complexionibus (quas crases Græci uocant) fiunt, si non
à qualitatibus manifestis. Nec magis in admiratione numerandum est, quòd ma-
gnes attrahat ferrum, quàm quòd quæcunque particula corporis, per duras arteria-
rum tunicas trahat, & apponat sibi nutrimenta. Nec amplius quispiam suspicere
debet, quòd epithymus atrã bilem, granum gnidium pituitam per uentrem ducat,
quòd struthiocamelus ferrum conficiat: quàm quòd uentriculus cibos conficit, epar
id est iecur sanguinem faciat, adenes saliuam, cor iugi & perpetuo motu cietur,
pes ambulat, manus apprehendit, cerebrum spiritus animales futuros animæ instru-
mentum fabricat: & alia uniuersa naturæ opera: quorum nullum utique fieret, si mẽ-
brum non esset ea temperie & complexione donatum, quam à principio adeptũ est.

CAPVT. V. NON ESSE EXPLO- randas proprietates ratione aliqua aut methodo.

Cum

*V*m proprietates (ut retro diximus) tēperaturas ipsas cōsequā-
tur, cum temperamenta ex uarijs elementorum mixtionibus in sin-
gulis rerum generibus oriantur: liquido hinc constat, non esse me-
thodo, aut ratione aliqua proprietates, & peculiare entium uires,
inquirendas. Nam sicut uarios mixturarum modos, quibus concur-
runt elementa ad productionem formarum & complexionum, dicere non possumus:
ita nec pronuntiare à priori & per causam fas est: tales uel diuersas rebus proprie-
tates inesse, quas propter, hos potius quam illos effectus operentur. Sed sicut ex cine-
ribus in focario conspectis, & æschara, in ignium noticiam producimus, & pepe-
risse aliquam arguimus, quòd eam lac habere in mammillis conspiciamus: ita à poste-
riori in proprietatum cognitionem peruenimus, ut qui lunæ deliquium uident, terræ
interpositum recognoscunt. Vt uidit quis ab scammonia bilem flauam educi,
idque non semel, sed uice una & altera, inde tali eam uel præditam esse argumenta-
tus est, quòd nisi prius periculum fecisset, uana & temeraria pronuntiatio esset.
Hinc non temere ab inuentis, recedendum esse admonemur, quæ antiqui diuturna
obseruatione comprobauerunt: quoniam in ancipiti disquisitione est, & nullus modus,
nulla uia restat, qua nisi minimè in adinventionem hallucinemur, & longo annorum
temporumque spatio sane opus est, ante quã unam quampiam proprietatem alicui
rei inesse, euidētibus & claris indicijs innotescat. Proinde iã notis acquiescere mul-
tū operæ precium est. Nō debere item ratione quampiam proprietates explorari, cū
plurimis in locis, tum sexto de simplicium medicamentorum facultatibus Galenus
satis aperte contestatur, dum ait. Facultates quæ in calefaciendo, uel in frigidando,
uel humectando, uel disiccando consistunt, per methodos, quas sæpe dixi, inuenimus,
quæcunque autem per proprietatem totius substantiæ perficiuntur, sola experien-
tia deprehendimus.

CAPVT VI. IN QVO RURSUS PRO-

prietates non esse ratione inquirendas docetur.

*R*oprietates non discursu, non ratione, non coniectura aliqua ar-
tificiose, sed experimento & usu, & frequenti, & assidua, & di-
ligenti in ipsis rebus conuersatione deprehendere oportet. Fieri enim
subinde non potest, ut eum qui in ijs ipsis sese animumque exercue-
rit, & iudicium de ipsis ceperit, quidquã lateat eorum quæ ad co-
gnoscendam substantiam pertinent: sed enim si quis ceperit de rebus frequentarium
experimētū, is de eorum facultatibus & effectu, certior in primis reddetur: & quid
facere possit, quid non possit, non ambiguis inditijs consequetur. Nāque ut pulcher-
rime

rime Galenus ait secundo de compositionibus medicamentorū *Katà tópon*. Quaedam proprietates, alie quidem indicibiles, alie difficulter dicibiles circa corpora morbo affecta cōtingunt: quas soli ij qui sæpius conspexerunt, cognoscunt. Quo circa præclarum & optimum consilium est, ut cum multis & quāplurimis adhibitis remedijs, alicui languenti membro, utilitatem non sentimus, ad alia noua & alia de nouo transeamus, & experiri nitamur: quæ tamen sint eisdem qualitatibus prædita. Contingit enim sæpicule: ut propter proprietatem quandam, & substantiæ affinitatem, a quibusdam remedijs, membra quædam, & quidam homines, exploratam commoditatem sentiant, quam non percipiunt ab alijs quæ similes qualitates obtinēt: quia illa substantiæ amicitia desit, & destituantur. Qua propter monet Paulus, ut in doloribus podagricis uaria & diuersa præsidia usurpemus, & subinde permutemus remedia: interdum enim nocent quæ sæpius profuerunt: & quæ primo adhibita utilitatem dederunt, eadem in alio tempore officium, & nocent. Est quippe mirabile quo pacto in podagris quæ olim utilia adhibuisti, modo noxia experiaris, cum ita frequenti usu ueniat, ut diuersis articulis affectis, idem præsidium eodem in tempore admotum, ijs quidem ex usu & re sit, illis maximopere obste: & quod mirabilius est, idem sæpicule articulus non semper eodem modo afficitur ab eisdem medicamentis: sed modo iuuatur, modo rursus damnū percipit. Sed docta de hac re Pauli uerba accipe, capite de podagra, sic dicentis. In totum in quibus causa inmanifesta est, oportet facere translationem, interdum quidem ad specifica, interdum uero ad contraria præsidia: ita quod non perpetuo in ijsdem immoremur, si dolor non sedatur. Hæc enim quotidie in ipsis artis operibus euenire cernimus, ut unum & idem præsidium hunc quidem articulum iuuerit, sed alium articulum consimili modo in eodem ægro affectum inflammatione, non modo in eadem hora nō iuuerit, ut etiam interim nocuerit, & quod dignum admiratione est, unus & idem ipse articulus multoties ab eodem præsidio nunc quidem iuuatus est, modico autem interiecto spatio, inflammatione laborauit. Debemus itaque crases & tēperaturas (quæ omnia ex ipsis functionibus optime percipiemus) dare operā ut consequamur: quod fiet, si usum, discēdi & omnium artium magistrum, nos quoque quorum maxime interest, nō dispitiamus. Nam q̄ ait Hippocrates, omnia secundum rationem facientibus, si non accidant quæ sunt secundum rationem, non transire ad aliud, manentibus quæ uisa sunt a principio: ita accipiendum est, quod non sit transeundum ad alia quæ sint toto genere contraria: cum hoc tamen operæ precium est: ut cæteris non conducētibus, alia quæ cōsimiles qualitates, cum illis quibus sumus usi, habeant: experiamur: quia plus interdum conformatio medicamēti ad læsam particulā, quam ipsa cōspicua qualitas prodest.

CAPVT SEPTIMVM, OSTENDIT

quid per potentiam accipi debet.

Enominum ambiguitas quempiam decipiat, hoc imprimis annotare uisum est: quod nos per uirtutem, uel facultatem, uel potentiam unum & idem intelligi uolumus: quod dynamin Græci appellant. Porro nomen potentiae ut Galenus in commentario de substantia naturalium facultatum asserit, ex dignitate quadam (quod axioma dicunt) quæ ex se amplam fidem prebet, impositum est. Nam cum nihil temere & sine auctore fieri, satis homines persuasum haberent, & quædam tamen perfici uiderent, sed qualisnam sit ea substantia, quæ hoc uel illud opus moliretur, ignoraret, ab eo quod possit facere quæ facit, potentiam nuncuparunt. Porro & hoc quoque sciendum quod potentiam uel proprietatem nominare nihil interdum intersit, cum frequentissimus sit, apud auctores hic utendi modus: ut si dicas scamonium potentiam purgatiuam habere, & mespilum talem potentiam sortitum esse qua corroborat & astringit aluum: perinde est ac si diceres, illa tali proprietate esse prædita qua hæc munera obire possint.

CAPVT OCTAVVM, QVOD PO-

tentiæ naturales cum cognitione non agant.

Um dixerimus naturales quidam facultates quod familiare est trahere, reijcere uero quod alienum est, quia posset hinc quispiam suboriri error putantibus eas cum cognitione agere, perinde ac si non possint prauum ab utili discernere, si non cognoscant: illis hoc in loco occurrendum est: & dicendum, quod de naturalibus facultatibus, quæ tam in nobis quam in plantis adsunt, & de animalibus, sensus cognitio, non eodem, sed equiuoco dicitur modo. Non enim plantæ uident, nec audiunt, nec sapores dignoscunt, nec percipiunt odores, nec sensibiles distinguunt qualitates, nec sensu qui est ex seipsis, mouentur, quod animantium nationi accidit: sed sensum duntaxat incudorum & tristium habent, & quorumcumque quæ inferunt moerorem, quod solum sufficere abunde arbitramur, ut peculiaria conciscant, nocua uero & extranea repellant. Vnde Galenus Platonem summopere laudat, tum quod plantas animalia uocauerit, tum quod eas suauium & non suauium cognitionem habere dixerit, quæ namque nutrire possint, trahunt, & alterant, & in succum commodum conuertunt, & tandem in propriam substantiam assimilant: quæ autem sunt totis qualitatibus contraria & nocentia excernunt, & a se longè remouet. At quæ Zoophyta, Græci uocant, hoc est quæ animalium, & plantarum mediam naturam habet, hæc

talia

alia etiam sensu tactus sunt prædita: ut oſtrea, & ſpongiæ & animalia affixa petris: ſi pungantur enim in ſe retrahuntur, & quæ in alimento ſunt grata, quæ ingrata præclarius quàm plantæ dignoſcere ualent.

CAPITVLVM NONVM,

quòd res quæ mediante complexione
agunt, etiam interdum qua-
litates aliquas mani-
feſtas ſibi af-
ciſcunt.

Ed nè quærendi locum legentibus relinquamus, nè forte quis ſubſtantiam ſemper ſe ſola mediante complexione quam ſortita eſt, ſufficere arbitretur: hac quoque in parte ſciendum, quòd res ſingulæ quibus inſunt proprietates, quamuis à ſe, & innata ſubſtantia ratione hoc habeant, ut tale quidpiã producant, quale producere poſſunt: quasdam tamen interdum ſibi manifefſtas qualitates cõcernunt, à quibus ad melius perficiendum ſuum opus adiuuantur. Hoc liquidò in facultatibus, quibus corporis noſtri gubernatio perficitur, cõſpicere, & cernere poſſumus: concoctricem dico, & attractricem, & expultricem, & retentricem: quæ licet ſecundum ſubſtantia rationem in membris reperiantur, à qualitatibus nihilominus actiuis iuuamentum magnum ſentiunt, & ſuſcipiunt: ut calor quidem concoctiones, & attractiones iuuat, ſiccitate melius retinetur, humore elegantius quidquid expellitur, & tamen nec coctio, nec retentio, nec attractio, nec excretio, humido, uel ſicco, uel frigido, uel calido perficitur. Probat hoc ſtruthiocamelus auis Lybica, quæ ferrũ uentriculo acceptum concoquit, quod uix tamen ignis emollire poteſt, multo calentior. Leo etiã hoc animanti longè calidior ferrum concoquere non poteſt: ut *Alexãder Aphrodiſeus* in problematis tradit. Iam uero quod dicimus in cocco *Gnidio* et *gneco*, hoc eſt croci hortensis ſemine perſpicuum eſſe inquit *Galenus*, quorum utrũque licet pituitam trahere poſſit, ualentius tamen hoc granum *Gnidium* facit, quia impenſius calet, ut tertio de ſimplicium medicamentorum facultatibus his uerbis ſcriptum eſt. Inuenies namque (inquit) ſi conſideraueris tecum ipſe: etiam in ipſis medicamentis, ſubſtantias multorũ genere differentiũ, atq; in hoc ſolũ granũ *Gnidium* à *gneco* differre, quòd multo calore participet, nam quòd ſubſtantijs ſimilia ſint, inter ſe, etiã oculis & tactu diſcere, & perſuaderi poſſis: utrũq; etiã pituitatẽ naturæ ſponte ducere aptum eſt. Oſtenſum quippe in cõmentarijs naturalium facultatum eſt,

quòd familiaritate qualitatum, quæ in substantijs sunt, attractiones perficiuntur. admixta tamen est caloris non exigua portio grano Gnidio, atque in hoc tantum à gneco differre. Idem Galenus exponens illud Hippocratis prima sectione aphorismorum. In acutis passionibus raro & in principijs, medicinis purgantibus uti, ubi morbi acuti fuerint, abstinendum esse (quoad possumus) purgatorijs medicamentis admonet, nè calorem febris augeamus. Omnia namque (inquit) purgatoria medicamenta calida sunt facultate prædita: cum febris quæ febris est, non adeo calefacientibus & desiccantibus egeat, sed frigidis & humectantibus: quæ sunt ex diametro contraria. Et tamen non quia caleant, sed quia talem substantiam obtinuerunt, purgatio medicamentorum agitur. Quippe ut Paulus Aegineta libro septimo inquit, si simplici aliqua complexione, ut pote caliditate, purgantes medicinae uacuarent, & non totius substantiæ proprietate, quæ admodum à magnete ferrum trahitur: oporteret, quòd quæcunque calerent, ut piper purgandi facultate pollerent, quod non contingit. Afferunt præterea non nulli castiam cuius in purgationibus usus est, si eius dosis augeatur, quòd humorem biliosum uacuabit, quamuis id antea non ageret. Ex quo manifeste cõsequitur, quòd rei proprietates non sub quacunque quantitate agit, sed magis sub maiori. Nec repugnat quod aiunt quidam, theriacam quantum fabæ Aegyptiæ magnitudine sumptã quotidie prodesse sanis: ut nec pestilens aer nec uenena noceant: quòd cor sua proprietate confirmet, & nihil suo calore lædat ob exiguam quantitatem. Hæc eadem namque tã pauca posset exhiberi, quòd nihil iuuaret: & ut ipsi etiã fateantur, melius maiori pondere proprietatem exerceret. Magnes item & belestrum ante confricantur, ut excita calore attrahere elegantius possint: ut inde liquidum sit: non nihil qualitates manifestas conducere, ut proprietates ocyus ostendatur.

CAPUT DECIMUM,

quòd à proprietatibus multa fieri,
quæ à qualitatibus manifestis non ageretur, dicere sit opus.

Quòd actiones non semper qualitates manifestas consequantur, sed interdum à proprietatibus fiant, quæ mox ipsis temperaturis succedunt, hoc est (ut apertius dicam) ipsarum cõplexionum sunt opera ut docui, illud euidentissimum argumentum affert, quòd multa à multis fieri uidemus: quæ non adeo nullo modo agerent, quin magis contraria, si qualitatibus, & non potius totius substantiæ, id est cõplexionis proprietate

te niterentur. Nam magnes ut omnibus manifestum est: ferrum ad se trahit, & si quis eo utatur medicamento, attractricis facultatis reperiet, & tamen in frigidorum serie collocatur, à quibus nullus attractionem sequi docuit. Eodem modo coriandrū soporiferum cum sit, inflammationes quæ iam perfrixerunt, discutit, & resoluit, & tamen ijs quæ immodicè calēt, digerendi hoc est munus cōcessū. Discutit igitur hoc, illi ferrum pro libito paret, non quatenus sunt frigida, sed quatenus ex tota substantia, hoc est complexione operantur. Item pyrethrum (ut plurimi uolunt) sentiendi omnem facultatem adimit membrīs, quod frigorifica medicamenta, & quæ stuporem inducere possunt, committere consueuerunt, & tamen in quarto ordine calidorum reponitur. Theriaca ad hæc, si quis ea modicè, & maxime per tempus non multum calidum utatur, etsi calefaciat, maiore tamen utilitate afficit, proprietate induta artubus, qua uenenorum & pestilentis aeris infectioni resistitur. Ad hæc multi altercum, (quam hyoscyamū Græci uocant) sumentes quæ frigidissima est, tanto incendio tenētur, ut insanientium more clamare compellantur.

CAPVT VNDECIMVM, IN

quo ostendit cur illæ quatuor facultates
quæ in singulis membrīs adsunt,
innatæ esse dicantur.

*I*nc rursus repetentes dicamus, non solum facultatem qua mēbra sibi trahunt alimenta, sed & qua retinent, & qua illud in propriā utilitatem conuertunt, & qua postquam concoxerunt, expellunt quod superfluum relictum est, particulis ex propriæ substantiæ ratione omnibus inherere. Præter uero prædictas quatuor facultates sunt quædam membra, quæ & sensum, & motum secundum electionem habent, qui à cerebro tanquā à fonte quodam per neruos, ceu quosdam riuos deriuatur. Et priores quidem Galenus, & quicūque secuti sunt, naturales, & innatas appellare consueuerunt, quòd particulis innascentur, nec aliunde fluant, sed ex propria singulorum complexione, & elementorum mutua commixtione, à principio membrīs condonentur. unde eas ad custodiam & uitam animalium tuendam natura in commune exposuit, nec doctore opus habent, ut particularum functiones doceantur, uel ut naturalibus illarum actionibus utantur: sed (ut inquit) Hippocrates naturæ animalium sunt indoctæ, eo quòd nullo docente per se ipsas percipere possint, quid persequendum, quidue fugiendum sit. Atque non immerito idem auctor animantium naturas hautodidactas, id est per se doctas appellare plæriscūq; in locis solitus est.

nec enim quisquam animalia usum particularum docuit, sed mox ut sunt nata, ad quod unum quodque organorum subinde factum est, natura magistra didicerunt. Porro secundas uirtutes, & influentes, & animales uocant, quod animæ imperio pareant, & aliunde à principio profluant in particulas, quæ uel sensu egent, uel motu quem præcedit electio, cientur. Et primas assimilés esse quidem actioni magnetis in ferrum Galenus inquit, quæ tam sint naturales & insitæ membris, quàm est naturale, ut ad magnetem lapidem ferrum moueatur. Secundas uero Solaris luminis splendori cõparat, qui tandiu radiat, quãdiu Sol supra finientem fertur. Ita quippe in tantum membra sentiunt, & mouentur, in quantum à superiori principio influxum suscipiunt: & in ea spiritus omnium functionum instrumenta demittuntur. Verum enim uero nè in retanta Galeni prætermittamus elogium, sed totum hoc ex eius uoce perinde ac ex quodam oraculo exponamus, itaque primo de locis affectis sub calcem libri ita scribit, & multo (inquit) in hoc differunt inter se naturalia instrumenta ab animalibus, si quidem naturalibus innata actionis facultas demonstrata est, in animalia uero organa à principio influere diximus, perinde ac lumen solare. Quemadmodum igitur magnetis lapis in se facultatem habet, qua ferrum conuellit, ita & naturalium organorum unum quodque se habet. Unde si permanens & constans eorum substantia esset, nec uenis nec arterijs utique indigerent, sed quoniam & nutriri indigent, & commoderationem seruare innati caloris, propterea & arteriarum & uenarum beneficio opus habuerunt. Musculi uero quantum ad hoc ut eorum substantia conseruetur, non minus quàm naturalia organa arteriarum, & uenarum operam requirunt. Quoniam autem cõnatum sensus & motus principium non habent, propterea neruis semper eguerunt, à quibus hæc suppeditentur, perinde ac Sol lumen tribuere solet, omnibus rebus quas illustrat. Unde solis ijs duntaxat particulis, quæ sentiunt & mouentur, peculiare hoc accidit: quod nihil interdum ipsis læsis, nihil minus tamen actio intereat, quod nunquam naturalibus instrumentis contingere consueuit, sed priusquam in eis actio lædatur, ipsa primum patiuntur. Quin & omnibus animalibus organis naturalis functio inhaeret, & uenarum, & arteriarum præsidio indigent, ut eorum substantia incolumis seruetur, quã ob rem considerare te maxime opus est, quæ nã ut animalibus, quæ uero ut naturalibus instrumentis accidunt, & hæc accurate distinguere, ut uerbi gratia quæ alterentur (ut ita ponamus) ab ijs quæ applicentur ipsis quantum naturalia, quæ uero alterationem sentiunt, quatinus animalia sunt. Nã ita & in oculis passim euenire cernitur, ascendentes etenim à uentre quicquid halitus, ipsos alterant, nõ tamẽ oes tantã paruã alterationem sentiunt, nisi sensibilẽ facultatẽ exactã habeant, uoco autem exactã quæ & minutissima uidere possit. Ex dictis igitur quot sint facultates inhaerentes me-

bro, & cur innatae dicantur liquido perceptum arbitror.

CAPVT XII. QVOD CVM EXIGVA

quantitate agere possunt, quae à proprietate totius substantiae agunt.

Voniã tota substantia proprietate agit, quae nunq̃ seipsam quãdiu est, deserere potest, hinc fit ut minima quãtitate agãt, & idigeãt, quae à proprietate operatur, quod tũ Paulo, tũ admirãdo Galeno uidetur: qui salubribus medicamẽtis (antidotos uocãt) quae aduersũ uenena, & ueneneratorũ ietũs subscripserũt, ita ut edũ cõsulũt, ut qui dũtaxat praecauere uolũt, ne eis uenenũ quodpiã noceat, minimũ quid de alexipharmaco assumãt quòd uel parua mole sufficiẽter suũ opus quod per totã substantiã ei adest, exerceat. Qui autẽ uenenũ locale pocalue poculũ ingesserunt, uel uirus eructantiũ animalũ morsum sunt experti, ij quadruplũ, aut quítuplũ eius, quod si sani essent, praecipissent, accipiãt, ut ualide & tãq̃ per certamen, inittũ malum maiori cumulo excludatur, & expugnetur. Atque hanc rem Paulus Aegineta libro quinto ijs uerbis explicat, nō eãdem uim (inquit) antidoti habent, si ante mortifera uenena accipiãtur, uel postponãtur. Nam quae ex ijs quantitas sufficiẽs est, si praesumatur, ut nihil pati quis à uenenis possit, haec in quadruplo, uel quintuplo inauecta ad bibendum si propinetur, utilitatem affert, & non semel dũtaxat per diem, sed bis, ita enim ille admirandus Galenus arbitratur.

CAPVT XIII. IN QVO QUATVOR

illas facultates omnibus membris tributae in uentriculo esse demonstrat.

Ostẽdẽs diximus quatuor adesse facultates oĩbus mēbris nēcessario quibus propria cõstitutione seruaret, nũc age dũ eas oēs in uētriculo inesse cõmemoremus, is enĩ attractiua facultate tũc utitur, cũ cibos ex ore p̃ oesophagũ gulãe ceu per quẽdã canalem trahit, deinde postq̃ attraxit epulas, eas pertinaciter nimis retinet, & amplectitur, & undiq̃ illis circũplicatur, & adiũgitur, ijs autẽ retētis alteratio eorũ (quã cõcoctione dicũt) consequitur. ubi uero cõcoctio & ciborũ alteratio facta est, expultrix uis locũ habet, ut quae à cõcoctiõe remãserũt, superfuitates expellat. Quòd autẽ oĩbus ijs quatuor facultatibus praeditis, uētricolus utatur, hinc persuaderi possumus. Ex duabus tunicis uētricolus cõstat, quarũ altera (quae interior, etiã neruosa est) ex fibris i lögitudine porrectis intertextitur, reliqua fibras in latũ & secũdũ lögitudinẽ procedẽtes habet. Omne autẽ mēbrũ secũdũ sitũ & positurã fibrarũ moueri cõstat. Ergo dũ fibrae obliquae cõtēdũtur, lögitudo quidẽ uētris euadit maior, sed latitudo abbreviatur, & rursus quãdo directas fibras attrahi, & cõuelli cõtigit, amplitudo uētris accrescit, lögitudo autẽ magis curta redditur. Duplex hoc fibrarũ genus in uētriculo institutũ est, ut per re

Etas attraheret, per obliquas aut trāsuerſasue retineret, quod in trāsſglutiōe euenire cernitur. Nā cū quippiā deuoramus, larinx ſiue guttur, ſurſū (ut uidemus) attrahitur. Eſt enim ea tunica quæ intus uentriculū obliniſcit, & induit, nō ſolū ipſi uētriculo, ſed & œſophago, & oris partibus, & laringi huic communis, & propterea cum cibus deuoratur, quia œſophagi magnitudo per quē ceu per quēdam pontem uentriculus trajicit alimoniā: breuior efficitur, larinx propter continuitatē tanquā funiculis quibusdā retractus ſurſum recurrit, & aſcendit. Simul ac uero uēter attractiōnē remiſit, & cibus deuoratus eſt, in locū proprium atq; naturalē reuertitur. Hæc igitur cum fieri manifeſte appareāt, uētriculo attrahente eſcas deuorari conſpicuō demōſtrant. Nā eorū aſſertionem qui cibos præmaſos ſua grauitate deſcēdere, nō autē attractos arbitrantur, uel illud aperte redarguit, quod pleraq; animantiū quibus oblongū collū eſt, obſtupo & inclinato capite prona herbā depaſcāt, quā (quum ſuapte ſponte ſit grauis) nunq̄ in tantam inſaniā (opinor) deueniēt, ut deſcenſuram fuiſſe in inum uentrē dicerēt, niſi attraheretur. Illud itē nō omiſerim quod ab Ariſtotele in libris de animalū hiſtoria, & a Galeno in cōmentarijs facultatū naturalium traditum eſt. eſſe piſces quosdā tanta ingluuie, & cupediarum cupiditate auida præſtātes, ut ſunt (quos & chānnas & ſynodōntas, id eſt hiatulas & dētatos Græci appellāt) ut ſæpius cū piſciculos minores perſequātur, propter incredibilem famem & ſe explēdi deuorandiq; appetētiā uētriculus in ijs ad ora cucurriſſe conſpiciatur. Nam quēadmodū lurcones, & belluones ſolēt, ut graue ducāt, ſi expectēt, quoad cibus ori admoueat. ſed caput ad manum inclinent, ut deuorent, quod iam antea inbiantibus oculis deuorauerāt. Et ueluti ipſi interdū factitamus, quoties aliquid accipiendū eſt, nō ſolum manus admouemus, ſed & nos ipſos propiores facimus, & totū corpus impellimus, ita illorū piſcium uentriculus longas oēs exiſtimans moras, cū iā impotēti deſiderio & uoracitate teneātur, nō ſuſtinēs ſi ſenſim per gulā cibus ducatur, ad os feſtina agitatiōe properat, atq; procedit. Eueniūt autē hæc ijs magis: qui præter quā quod natura ſunt uoraciores, oris largā capacitatē habent, & canalē qui à uētriculo ad os deducitur, anguſtū & breuē, quē œſophagum dicunt. Expultrix facultas in uentriculo ex uomitibus: & ea affectione (quā choleram Græci nominant) manifeſtiſſima eſt. Nā quoties quid uētriculum uellicat, & ſua acritudine mordet, in eius cauo cōtentū, uel intra tunicas adhærens, uentriculus, ad expellēdū, & effutiendū quod nocuit irritatur. ſed ſi uētriculi hoſtiū & oſcillū (quod ſtomachū appellare cōſuenerūt, ſenſuq; acutiſſimo pollet) ſit ualidū, per imam aluū magis deiicere excrementa properat. ſed ſi imbecillus ſit, & fundus imaque eius magis ualeāt, per uomitiones expellit, illud quo aluus grauatur. Iam uero

quod

quòd retineat cibos uenter, præter hoc quòd ad sensum apparet, etiam ex eo liquidò cognoscitur, quòd multi liquidi cibi potusque diutius interdum in uentre (in tantum scilicet quoad concoquerentur) retineantur, qui nisi uentriculus apprimè clausus fuisset, & accuratè inferior meatus obsegnatus: (quæ uia ciborum est, postquàm digesti sunt) facillimè effluxissent, contra autem ubi iam concoctio peracta est, uel grauis aliqua corruptio facta, tantum relaxatur, & molem dimittit, & fundus stomachi hiat, & portitor tantum claustra aperit, ut illac uel nuclei fructuum integri, uel annuli nonnunquàm (ut contingit) deuorati, subire & concedere possint. Porro alteratio ciborum à uentre: in his qui ob iocinoris imbecillitatem còcoctos cibos attrahere nõ potuerunt: oculis comprehendi datur. Quippe excrementa in ijs alba & succosa (chylode Græci uocant) & ptissanæ in consistètia similia apparent, ut uel cæcus intueatur: ingentem fecisse permutationem ciborum uentrem in alienam substantiam. Hæc de uentriculo.

CAPVT XIII. QVOD HVMORES

generantur in nobis per conuersionem totius substantiæ,
non autem in cibis contineantur.

On defuerunt quidam qui nõ generari in nobis humores asseuerarent, sed in cibis contineri quos assumimus, contendant, atque ij nos impunè criminantur: perinde quasi de humorũ genitu nõ rectè sentiamus: nos enim dicimus haberi alteratricem quandam in membris facultatem, quæ epulas ingestas in alienam omnino substantiam: & speciem diuersam transformet: ipsi uero (perinde ac Anaxagoras qui homiomerias, id est similes quasdam partes commentabatur) non gigni cum antea nõ essent, sed immixtos esse in ipsis epulis humores aiunt, & in quibusdam plus de bile, in alijs minus cõtineri, in alijs uero magis de pituita adesse, & non æquã in omnibus humorum portionem distributam, qui tamen ubi quis eis cibis probè se munierit, ui uentris & uenarum, & iocinoris, exprimentium discernantur. eos talia dicentes numquid impunè abire patiemur? nequaquã, dignissimi enim sunt qui reprehendantur, mel namquã quibusdam in bilem conuertitur, & dulcissimum ad sensum apparet, & tamen si uera isti narrarent, non adeo dulce nobis, sed amarissimum oporteret, ut gustantibus uideretur. Ad hæc si quis melle per hiemem saturetur, nequaquã læditur, æstate uero in bilem transit, & rursum iuuenis mellis gustato dulcore amarorem percipit: senex uero & pituitosus nihil tale sentit. & tandem si ætatibus, temperaturis, & regionibus frigidis mel exhibeatur, non lædet, in calidis autem multum nocet. Hæc cum uiris rei medicæ peritis manifestam fidem faciant: conspicuò ostendunt,

dunt, quod non secum & ex domo (ut quis dixerit) epulæ humores afferunt: quippe necesse esset: ut ex eisdem par semper humoris portio gigneretur. Sed cum eisdem epulis assumptis: in alijs maior huius humoris quantitas generetur, in quibusdā illius: hinc manifestum est, quod dapes nō innatantes humores habeant, sed in eosdem uiculis innati transmutentur, qui cum imbecillior est factus: multum pituitatum generat: cum autem ualentior est, plus de bileo humore producere est natus.

CAPVT XV. QVOD VIRTVS ALTERATRIX nutrimenti nō solū in uentriculo, sed etiā in oībus particulis insit.

Ec uero fugiat: quod cum alteratricem ciborum facultatem in uentriculo esse dicimus: non ita accipiat quis: quasi aliqua talis peculiaris uirtus sit uentri tributa, quæ reliquis membris non adsit: sed sicut omnia membra omnes iam dictas quatuor facultates habent, ita ijs omnibus uentriculus præditus est, & ita alterat alimenta: sicut singula membra transmutant, quod ea aliturum est. Conficit itaque alimētum: non ut alijs membris distribuatur, sic enim animal rationabile esset, & prouidū eorum quæ ad corporis usum pertinent: sed propterea cibos cōcoquit: ut ijs concoctis quod optimum est in suas tunicas reponat. Contingit autem ut postq̄ ipse est saturatus, meliori succo in dapibus cōtento: reliquū futurum oneri abijciat, quod rursus à reliquis particulis & uenis quæ sunt post epar libentissimè attrahitur, si careant alimento, atque in hac sententia diuinum Galenum fuisse conspicio, libro tertio de naturalibus facultatibus: ubi ita ait. Omne mēbrum perinde ac uenter appetit, & alitur, & circum alimoniam undique complicatur, & ita ex omni parte ipsam constringit, & complectitur ritu uentris. Ex hoc autem ut cibi cōcoquantur, necesse est: Quis uenter non in hoc constringatur, ut apta nutrire alijs membris alimenta præparet: sic enim non iam naturale instrumentū esset, sed animal quoddam fieret, quod & rationem haberet: ut eligere quod est melius, possit. Sed ipse quidem constringitur, eo q̄ in toto corpore facultates quædam sint datæ: quibus attrahant & fruuntur proprijs qualitatibus. Contingit autem hoc tempore cibis: ut alterentur. Vnde & cum uenter satiatus, & ciborum cremore repletus, de cetero ponderi sibi futuros ipsos existimat, quare quod superfluum est, mox excernit & impellit deorsum, atque ad aliud opus scilicet ut conglutinet sibi alimoniam conuertitur. Nec aliena sunt quæ à Galeno libro de motionibus dubijs in hanc sententiam scribuntur. Putabit (inquit) quispiam quod unumquodq̄ mēbrum proprio cōmodo & refectiōni consulat: hoc autem non solum recte, & sufficienter dicitur, sed etiam uerum est: dicere autem q̄ particula quæpiam alterius utilitati deseruiat, ex propria intentione, me-

tas modumque naturæ transcendit: hoc enim ne dum in omnibus hominibus non reperitur: tantum abest, ut in iumentis ratione carentibus inueniatur: sed consentaneum magis rationi est, ut dicatur, quod singulæ particulæ attrahunt, quod sibi familiare est, ut ex eo nutriantur: deinde uero postquam attraxerunt, immutant, et retinent, et in propriam similitudinem substantiæ conuertunt: et tandem quod alienum est ab se expellunt. Ergo longè abesse debet, ut quisquam opinetur, quod uentriculus conficiat cibos ut eos alijs impartiat: hoc enim animali ratione prædito, et utenti cõuenit. Nec uero epar sanguinem in aliorum gratiam facit, sed ut ipsum nutriatur. Ad eum modum nec cor perpetuis motibus cietur, ut alijs membris prospiciat, sed ut sibi temperet calorem: quo facto uniuersam corporis caliditatem fieri temperatam sequitur.

CAPVT XVI. IN QVO DISPVT.

ta, utrũ res quibus proprietates insũt, in tẽpore nec ne sua munia peragãt.

Actenus in eo laboratum est: ut ostenderemus, quæ nam res esset proprietas: nunc utrum in tempore agat nec ne, considerandum est. Pro cuius intelligentia tanquam notissimum quoddam principium assumemus, quod res quæ totis substantijs operantur, ea quæ per se et primo illis ad sunt, eo ipso quod sunt, operari possunt, quæ uero per accidens quippiam agunt, ea ut res sequatur effectum, tempore indigent. Exempla huic rei congruentia ex Sole accipere liquido habemus. Hic enim quauis illuminet et calefaciat, non tamen eodem modo utrumque agit, sed primaria ratione luminis orbem diffundit, ex accidenti autem calorem producere potest. Vnde primam actionem subito sol agit, non tamen momento calefacit, atque ita quam primum Sol supra finitorem exortus est, mox nullo temporis dispendio percepto: occidens oppositus radiorum fulgore præstringitur. Quod si successiue aliquando lumen produci uideatur, id ea ratione euenit, uel quia impedimentum subitæ luminis productioni obstat, uel quia successione id quod multiplicat lumen, applicatur: quod si subito appelleretur, etiam in non tempore lumen spargeretur: et si fenestra momento aperiretur, momento alium solis iubar intraret, et domum omnem illustraret. Ergo ut ad rem redeam, quoniam res quæ a proprietate agunt, se ipsis, et non mediante quopiam alio agunt, dicere propterea necessarium est, quod tempore non indigent ad agendum, sed momento exercere uim suam queunt, et simul ac ad actiua passiuâ currunt, et unum alteri coniungitur, proinde quod inter iustum spatium a se inuicem disparantur et absunt. Nec uero probè dicitur ista, experientia autem contraria est, sed et dictis rei periculum mirifice faciet, atque in magnete etiam res hæc conspicua est, non enim rapi ad eum ferrum uidemus, sed raptum prius, quam rapuisse cernimus. Non

secus

secus (opinor) arbusculam creuisse nō crescere cognoscimus, & notamus. Quia uero (ut inquit Oppianus Cylix poeta) imperitorum hominū mens inexpugnabilis est, nec uolunt rebus quāuis ueris consentiri, & credere, ideo cordi mihi est unum aliud hoc loco addere, ex intima philosophiæ schola depromptum, quod mirabilius uideri possit: quod omnis forma subito quantum est ex parte sui introduci nata est, si nihil impedimento feratur: unde si artifices materiam aptam inuenirēt, mox nihil aliud agentes: sine tempore arti formam introducerent, quia uero indisposita & inepta ut plurimum esse solet materia ad susceptionem formarum, in tantum circa eam opifices negotiantur, dolantes & fabrefacientes, & materiam expolientes, ut ineptitudinem omnem materiæ quæ obstabat, cōmutent in melius, postq̄ autem impedimenta sublata sunt, & materiam idoneam fecerunt, ipsi arti speciem e uestigio sine temporis iactura introducunt. Nec uero ego solus ista cōminiscor, ut opinionum nouitate legentium aures demulceam: sed & Proclus luculentus, & præclari nominis philosophus hoc idem aperte testatur ijs uerbis, artifices (inquit) indigent ad operationem instrumentis: quia non super omnem materiam obtinent: atque hoc manifestū faciūt, quoniam non nisi ut materiam bene habilem reddant, opera instrumentorum utantur. & propterea torno expoliūt, & uel terebra foraminant, uel radunt: quæ omnia tandem: post cuncta rite peracta, speciem producendi potentiam nō habēt, sed ineptitudinem materiæ: quæ speciem susceptura est: adimunt. ipsa uero speciei ratio sine tempore subiecto aduenit: arti beneficio omnibus impedimentis sublati: q̄ si nullos à principio obices habuissent: speciem sanè affatim materiæ indidissent & organis haud quāq̄ indiguissent. Hæc ait Proclus secundo cōmentariorum in Thimæum, ex quibus aperte uiri sententia insinuatur. Quoniam autem nōnulli ita argumētari solent infinitæ uirtutis esse quodcunq̄ in infinito breui tempore agat, nec satis intelligere possunt: quomodo quidpiam ab agente limitato: momento geratur, nos illos partim uera dicere: ex dimidio autem mētri doceamus. In quibuscūque nāq̄ agētibus resistentia opponitur, ea, ut tempore agant: est nācesse. quia à finita portione agunt: quam subito uincere nō est: at uero quæ sine obstamine agunt, ut in oculi ictu (quod aiunt) & in non tempore agant, nihil prohibet: ita Sol subito irradiat, quia nihil luminis productioni resistit, & impedimento est: & si lapis in sublu nari cōuexo poneretur: momento caderet in terras si nihil obstare, & obuiam illi fieri intelligatur: nā nunc ac descendum retardat, ut Aristoteles in physicalibus monstrat. His rectè cōsideratis reputari difficile nō debet: q̄ res in quibus insunt proprietates, momētario producere possint, & exercere uim innatam: cū priuati quoq̄ opifices subito speciem inducant, dūtaxat operam omnem, & tēpus in disponenda materia

materia impendant. Eodem modo cum elemētum ex elemēto transmutatur, & unum in aliud cōuertitur, elementi forma subito, uel depellitur, uel generatur, quāuis dispositiones præcedentes profectu temporis creentur, uel corrumpantur: nec alio modo in mixti interitu, uel genitu contingit: sed forma quidem mox accedit, uel aboletur, simul ac dispositio qua in materia species conseruatur, auolat, uel adhibetur.

CAPVT XVII. IN QVO SUPERIORA CONFIRMANTUR.

Non debet admirari quispiam cum dixerimus: quod res quæ à proprietate substantiæ quidpiam efficiunt, eo ipso quod sunt, agāt. aut quod ipsas rerum temperaturas peculiare confestim proprietates cōsequantur. Hæc (inquam) cum audimus: nec admirari, nec ambigere debemus, sed intellectu omnia collustremus, & mentis oculos per singula circunferamus, & nobiscum diligenter consideremus, ut cū cuncta fuerimus conspicati, & mirabiles ubique naturæ effectus contemplati, facile ad minora credēda accedamus. Nos igitur hoc in loco id potissimum laborabimus, ut ea exempla & tradimēta doceamus (tanq̄ psychagogias & introductiones quasdam) quibus cognitio promptius: minore cum negotio de proprietatum operibus munijsque persuaderi possimus. Nāq̄ & si ea de quibus dicturus sū, minimè aut parū ad propositum opus pertineant, hoc tamen ex ijs emolumentum consequemur: ut nihil admirari, & moueri discamus, nec arduum quid aut impossibile ducamus. Qui enim unū nouit, plura autem nō cognoscit, facile de omnibus ambigere potest, sed mente expeditiores facti, foeliciores quodāmodo simus, & rectius de uniuersa rerū natura philosophemur, quo (nescio) an quidpiam in humanis, maius homini contingere possit, quippe (ut Flaccus ait) Nihil admirari properes est una Numiti, Solaq̄ quæ possit facere & seruare beatos. Quod igitur animo perterrefieri nō debeamus: cū proprietatū opera audimus quāuis quāplurima sint, quæ mentis caliginē discutiant, & intelligere nos faciant, nihil esse impossibile dūtaxat quod à rerum natura perpetretur, nescio ego sanè, an sint alia ad hanc mystagogiam initiationemue (quæ quæ modo referā) aptiora. Quod igitur singulæ res mediantibus proprijs substantijs temperamentisue agāt, quodq̄ hoc proprietatis opus uocitamus, iam diximus, atque hoc sæpius iterumq̄ à nobis repetitum est, nec est cur hoc ita fieri diffiteamur, sunt alia utique multa impunè & passim, quæ multo sunt maiora. Nam quo pacto dignum admiratione non sit? quod mentis imaginatio sola tantam uim habeat, ut mani festis qualitatibus corpora aperte afficere cernatur, dūtaxat quod quippiam animo cōcipimus. Puduuit enim aliquem: & mox rubore suffusus est genas, simulac turpitudinis

dinis cogitationem suscepit. Rursus alius considerans quæ forent timenda: hoc solo pallidus & exanguis euasit. Sunt etiam quidam dæmones, nobisque superiores mentes quæ solo uoluntatis impulsu (ut inquit Proclus) quid quid uelint: efficiant, de quibus ita inquit. theologos etiam audire est, quod sint quædam, & nobis meliores potestates, quæ imaginationibus efficacibus utantur, quæ simulacriant, mox quæcūq; uoluerint efficiant, & quod illuminationes operentur, & quasdam diuinas figuras ostendant, quæ proprijs ipsarum motionibus, eadem alijs extrinsecus qui hæc intueri possint, uisa representent. Iam uero quod fascino multi præstringantur, præsertim pueri, & quod plerique efascinentur, nullus non nouit, sed inter omnes ferme cõuenit: cur uero id fiat, pauci omnino recti quippiam tradidisse uidentur. Sed uerior tamen eorum sententia est, qui ita arbitrantur: quod cum aliquis aduersus quempiam, odium & inuidiam concepit, ad fortem existimationem toto corpore afficiantur, ut sanguis, & spiritus, & calor alterentur, à quibus putridi quidam halitus, & uapores exhalent, & ascendant, qui per oculorum lumina, ad id quod effascinator, defferantur, tales uero potissimum infantes sunt, qui ob id quod tenerã ætatẽ agunt, ad patiendum nimium utique sunt apti. Ad hæc ut Galenus refert dütaxat quod pulchri imaginem eleganter depictam foemina intuita sit, pulchrum infantem in utero concepit. Galeni uerba ita habent. Mibi etiam quidam uetus sermo insinuauit, quod quidam ex deformibus, cum potens esset, cuperetque formosum filium gignere, in latiori ligni spatio alium speciosum puerum depingendum curauit, mulierique mãdauit, cum illa congressurus, ut in illam effigiẽ, & similitudinem imaginis: oculos intenderet, quæ cum attentẽ ad picturam respiceret, & ut quis dixerit, totam in eam mentem positam haberet, non similem parenti natum, sed descripto in tabula produxit, quod uisus (ut arbitror) naturæ, non autem molibus quibusdam descripti illius exemplaris notã speciesue transmitteret. Ergo cum animorum partialium phantasiæ existimationesue tantam uim habeant, ut hæc efficiant. Cum ipsa sola (inquam) existimatio per solam ipsius actionem multos affectus atque passiones circa corpus operetur, & aperte conspicuoq; uideamus alterari corpora eo dütaxat quod quæpiam cogitatio animum incessit. Si fascinantis imaginatio tantum potest, ut totum habitum corporis eius qui fascinat, immutet. unde is qui fascino oculoue inuritur, alteretur. Cum dæmonum cogitationes quid quid cupiant, efficere sit compertum. Cum denique formosi pueri inspectio ut pulcher foetus concipiatur, multum adeo ualere non dubitetur. Non est profecto quod sursum atque deorsum magis negociemur (quod aiunt) super ijs quæ à totis substantijs elementorum mutuo contemperatis, & in unã formam redactis producantur. Quinimo ipsa rerũ temperamen

ta mirādos effectus facere, & miras proprietates sortiri, magis sanè uero cōsentaneū est, nec minorem illa admirationem merentur.

CAPVT XVIII. IN QVO PONITVR

epilogus primi libri.

Non erit alienū ut in ultima huius libri parte obiter & perfunctoriè, ut qui cursu sibi lampada tradunt, recenseamus: quæ hæctenus in superioribus præstrinximus, ut uno ictu & momēto oculi (quod aiunt) peruideri possit, quid nos cū Galeno sentiamus. Ergo ostensum à nobis est, complexionem eam rem esse, quæ tota substantia dicatur, ad hæc quòd ab ea omnes functiones peragatur, quòd proprietas sit ipsius complexionis, uel temperaturæ effectus, propterea quæ à proprietate sunt, translatitium esse, ut à tota substantia fieri dicantur, quoniam à rei complexione prodeāt, quæ tota substantia nuncupetur, addidimus haud secus lotium à uesica trahi, bilem à folliculo huic colligendæ destinato pellici, alimoniam à membris conuelli, quam à sideritide lapide ferrea massa ducatur, & tandem omnia naturæ munera propter proprietatem, & substantiæ temperaturam fieri, quam à principio membra sortita fuerunt, quia easdem temperaturas ijdem effectus consequantur: diuersas uero contrarij, ita quòd si duabus contingat particulis, ut eadē temperie & substantiæ idēitate polleant, eas ut idem efficere possint: prorsus utique næcesse est. Et si nerui eadē substantiam cum cerebro haberent, non setius quam cerebrum principium sentiendi & mouendi possiderent. In cerebro enim cudi spūs animales, in corde fabricari uitales, in pulmonis carne subigi aerem inspiratum, quo animalia uescūtur, ut fiat materia spiritus uitalis, iecoris carnem uim sanguinis procreandi habere, propter substantiarum ideas proprietatesue, quas si alia membra obtinerent, non dubiū est, quin ea facultate, & eisdem uiribus quibus illa, prædita censerentur, quæ omnia eò tendunt, ut cuncta naturæ munia à complexione quæ est tota substantia, quæ nostrū corpus quatuor facultatibus (de quibus latè prosecuti sumus) dispensat, & ceu quibusdam temonibus & gubernaculis regit, edi & produci ostendantur. quod adeo manifestum factū reliquimus, ut nullus, uel Leberide cæcior quidquam super ea re ad dubitare possit. sed tamen ceu colophonem quendam ultimo auctoritatem Galeni ad cæteras quas attulimus: quo res sit clarior, apponamus. nam cum septimo de placitis Hippocratis & Platonis de neruis sermonem Galenus ageret, de ijs hunc ferme in modum determinat. quòd nerui in tantum à cerebri substantia differant, quòd cerebrum quidem sit mollius: nerui autem sint compactiores, ut qui cerebro inspissato & duriore facto in talem consistentiā coaluerint, quod si nerui (inquit) eandem hoc est æquē

æque mollem substantiam cerebro habere potuissent, fieret utiq; ut easdem proprietates haberent, quia substantiarum identitates easdem quoque habent uirtutum proprietates. Vnde nec cōtinuo, & prepete defluxu facultatis sēsibilis, & motricis eguissent, quia sicut cerebrum propter substantiæ proprietatem sensus & motus principium est, ita & nervos si æque molles constituissent, à se ipsis eadem facultates sequerentur, nunc uero cerebri continente defluxione indigent, quia non æque flexiles & molles, sed dissimilis substantiæ euaserunt. Hæc eo in loco Galenus recitat, quæ pulchrè cum iam dictis concordare uidentur, quòd scilicet proprietates: rerum substantias comitentur.

CAPUT XIX. DE DIFFEREN-

tia attractionis quæ fit à proprietate, & eius quæ fit à uacuo.

Voniam uero geminas esse attrahendi rationes principales cōspicuum multum est, unam cū à proprietate quippiam trahitur, alteram cum consequio ad id quod euacuatur, res succedit. Sciendum est quòd magna in utrisque differentia, & latum discrimen est, nam in attractione quæ à proprietate fit, non quacunque distantia à se inuicem abesse debent trahens, & id quod trahitur, sed mediocre esse spacium næcesse est, nec magnes quocūq; positū ferrū traheret, nisi modicis distet interuallis. At ubi ut inane euitetur, aliquid cōuellitur, uel ex longissima distantia quidpiam sequi atque cōcedere nihil prohibet. ut si cannā lōgissimā in aquā mittas, oreq; sugas internum aerem, per totam capacitatem aqua conscendet, ut locum abeuntis aeris repleat. Eodem modo (ut Oppianus ait) piscatorum pueri anguillas capiūt. Nam ouis intestinum oblongum & indita arundine tensum in mare (cum in littoribus ludunt) demittunt: cuius auiditate illectæ anguillæ accedunt, pueri autem aerem sugendo conuellunt, unde anguillarum ora exiccantur, & intestino adhærescunt: propter aerem qui extractus est, ut cum per syringas fistulasue: & angustos tubulos aere attracto ex dolio, uinum extrahitur. Sic in nauibus hydragōga machinamenta faciunt, ad aquam ducendam accommoda, quibus ex alto sentina omnis nauium exhauritur, & expurgatur. Est alia differentia quia in attractione quæ fit nē inane sequatur, leuissimum primo trahitur, deinde quod est grauius, at in ea quæ à proprietate substantiæ perficitur, ut grauissimum interdum ante omnia præ cæteris trahatur, nihil obstat. His peractis quoniam hic liber iam ad umbilicum peruenisse uidetur, finem huic primo imponamus. In sequenti autem de attractrice facultate, & de omnibus in quibus ea reperitur agemus, quoniā uel maxime in ijs proprietatū munia dilucescunt.

ANTONII LODOVICI MEDICI
OLYSSIPPONENSIS LIBER
SECUNDVS DE OCCVLTIS
PROPRIETATIBVS.

PROHOEMIUM.

VM MVLTA ET VARIA
sint ex quibus proprietates rebus inesse euidenter
ostendatur, nullum rerum genus ad illas demon-
strandas æque efficacissimū est, ut sunt illa in qui-
bus attractrix facultas uiget, & unam rem pete-
re aliam, & diuersum à diuerso pertrahi conspi-
cimus. Quippe cum quippiam à quopiam pertra-
bitur, nec id fiat, quia id quod trahit immodice ca-
leat, ut contingit in ellichnijs cum ad lucernæ fo-
mitem oleum pertrahitur. nec rursus ne inane ui-

uita nolensq; natura patiat, ut cū aqua per cauas fistulas sursum ascendit, tūc uim
quādā occultā in utroq; tā eo quod trahitur, q̄ in eo quod trahit (quā proprietatē
appellare consuetudo est) dicere necessum habemus, quæ attractus eos impercepti-
bilibus rationibus factos moliatur, quo fiat ut hoc quidē alliciat, & ueluti ueneficijs
& præstigijs quibusdam afficiat alterum, illud uero ceu incantationibus adductū li-
bens consequatur. Latissimè autem hæc attractrix facultas patet in seminibus, in plā-
tis, in metallis, in animalibus. Et deniq; ausim affirmare attractricem quandam fa-
cultatem, per omnem naturā diffusam esse, quæ singula nexu indissolubili deuinciat.
Nec enim aliquam rem reperire quis facile possit, quæ non ad aliam quampiam: uel
amicam familiaritatem habeat, uel naturæ communionem non dissideat, ex qua conue-
nientia, uel disconuenientia attractiones fieri docebimus. Per hanc uirtutē mundus
ipse connectitur, & mundi partes inuisibilibus nodis: quamuis longissime distantes,
ne diffuant continentur. Hæc facit ut similia similibus coniungatur. Propter hæc
uniuersi non confunditur ordo, sed quidquid usq; rerū est (perinde ac dispositæ suo
quæque sub duce aties) suam stationem conseruat, nec temere se alijs immiscet, sed
sub

sub cognata entium serie cohercetur. Igitur priusquã de attractiõẽ plura dicamus, prædicere prius nãecessarium est, quot & qualia sint, in quibus manifestas attractionis vires, facile adinaduertere, & diligenter pernotare possumus.

CAPVT I. DE MAGNETE.

AM uero quis nescit reperiri lapidem in metallis, quem & sideritem actionis ergo, & Herculeũ, & magnetem nominant, quod ferrum ubi applicatum est, mox rapiat. Inuenit hunc Magnes quidam nomine, pastor: cum armenta pasceret, qui cum baculum cuspidẽ ferrata munitum, quo humum tetigerat, uideret nõ posse aueli, & hæere sibi crepidas solo cerneret, quas ferreis clauiculis compactas gerebat, eius rei nouitate detentus, lapides subesse offendit, tali natura præditos, qui & tardarent gressus, & moras facere compellerent. Huius itaque tã mirabilis, & manifesti operis nulla sanẽ ratio consignari potest, ni à complexu, & temperatura fieri dicamus, quæ totam rei essentiam complet, & ex primariũ qualitãtũ actione producitur, cui has & similes actiones acceptas referre consentaneum est. Qui uero harum rerum, sicut & aliarum quæ à proprietate proueniunt, conantur reddere causas, ridiculi nimis in omnibus inueniuntur. Non defuerunt enim qui traderent in ferrum potissimum hunc lapidem suas exercere vires, quod hæc materia solida sit, & compacta, & minima sub mole multum de substantia contineat, ut sola qualitatem à lapide impressam sustinere in se, & tueri possit: qui quidem non aliud ijs dictis mibi sentire uidetur, quàm qd ferrũ dũtaxat est obiectum cõpetens, & aptum, ut actionẽ facillẽ agentis suscipiat, & qd talis inter hæc substantiæ similitudo intercedat, ut unũ trahat, alterum trahatur, quod si dicere uelint, non multum repugnabimus, nec cum uiris talia asserentibus, contendemus: si uero aliquam rem imprimi pertinaciter contendant, tũ merito mox rogabimus illos, ut quale nam sit illud, nobis ostendãt, quod cum dicere non habeant, ad proprietates confugiendum est, à quibus, & ij, & alij non minus stupendi effectus prouenire deprehenduntur.

CAPVT II. DE EODEM.

Magnetem ferri uim attractricẽ habere, notius sanẽ & magis cõspiciũ est, quàm ut longiori sermone explicari egeat, atque cũ nulla ratio constet, cur hoc fiat, ad attrahendi proprietatem recurramus nãe esse est, & duplicem hanc in magnete assignare oportet, alteram qua ad uersã uerticem semper obuertatur, alteram qua ferrum ad se tanquam præstigijs quibusdam deducat, non enim ferrum ideo à magnete trahitur, quia simile est. similior nãque magneti magnes: idem qd sibi ipsi est, nec tanq̃ nobi-

nobilior magnes à ferro petitur, & salutatur, longe siquidem à metallo lapillus dignitate relinquitur, Quid igitur? quid. nil aliud sane nisi quòd cum nulla ratio appareat, qua fiat ut magnetis opus peragatur: & nihil temere & inconsulto agi operæ precium sit, sed omnia ex aliquo quod motus principii præbeat, fieri nimis admodum sit necesse, ferri attractricem uim quãdam (quam epispasticem Græci uocant) magneti tribuamus: quæ quo pacto ei insit, in prosecutione sermonis docebo.

CAPVT III. IN QVO PHILOSO-

phorum quorundã circa magnetẽ opinio impugnatur.

Vidã ex numero philosophorũ etiã hunc sublunare orbem à cælestibus regi & gubernari contẽdunt, atq; cælestiũ uim usq; ad minima etiã peruenire uolunt, nihilq; esse tã minimũ quod illorum superiorum, & nobilitiũ influxu nõ penetretur, dicereq; etiã num sane ijs uiris tralaticũ est, etiã formicarum oua: quæ nullus sensus percipere possit, cælorum esse uirtutibus influentiãq; subiecta, nec quicquã esse sane tã liberum, quod ab illorũ se radijs abscondat, affici itaq; corpora, & uario modo pati, hoc uno, illud alio, prout unũquodq; alterari, & disponi est natum: oportere censent, & quãdã esse Solaris naturæ tradũt, ut herbae & lapides (quas heliotropius appellat, quòd ad Solis radios Phœbo se circumagete cõuertatur) alia Martia, alia Iouia, Saturnia nõnulla, Mercurio alia debẽda assentiuntur. Elucescere uero in ijs rebus eorum siderũ effectus, quorũ characteres & notas tãq; expressas imagines in se referant, amare Venercos, pugnare Martios, Mercuriales negociari, & alia quẽq; agere, qualia sidus dominicũ moderatur. Iã uero multos gradus & ordines quosdã arbitratur, eorũ quæ sub eiusdẽ & unius sideris astro & uexillo subsint, in quibus quod inferius est: parere & obsecũdare maiori, quod uero superiorẽ locũ tenet, coli, & religiose à subiectis obseruari. Nec modo inanima, sed & hoies, & aĩas ipsas alias Solari sorte, alias Iouia, Martis alias esse credũt. Leonẽ itaq; & gallũ utrũq; quidẽ Solarẽ esse, sed tamẽ fugere Gallo audito aut cõspecto leonẽ, quòd illũ ceu digniorẽ in Solari statu reucreatur, illiq; tãq; digniori assurgat. Pari modo magnetẽ & ferrũ habere sese reputat, in utroq; ursæ uirtutẽ inesse, sed potiorẽ in magnete, quo fit, ut trahat potius q; trahatur. Pœnitet me hercules cõmemorasse ista, & i ijs recẽsedis cõtriuisse tẽpus piget, adeo friuola hæc sũt & inania, & nullis fũdamẽtis fulta, atq; ne quid molestius dicã, certe philosophi nõ sũt, q; ijs quorũ p̄ximas & cõtinẽtes causas assignare possũt, lõge disitas tamẽ & remotas cõmẽtatur, quæ uerbis tenuis nõ re inmititur.

CAPVT III. IN QVO MVLTAE DE

magnete, & AEpicuri opinio refellitur.

*N*unc *A*Epicuri opinio recensenda est, qui cum ex atomis insectilibus consistere oia posuisset, in principia falso supposita, cunctarum rerum effectus reducere uoluit. Hic namque et caelum, et terras, et animantia, et mundum, et astra, et quidquid denique uisu cernitur, ex atomorum coactione tradit esse composita, ex illarumque discretionem rursus fore solueda, ferri has per infinitum inane errore uago, et nunc mutuo sibi cogredi, atque obuiare, nunc digredi atque discedere, et coniunctione quidem illa caeca res gigni, digressu uero atque separatione corrumpi, influere has semper atque rursus effluere, perinde ac si aestu continuo agantur, et incrementa quidem rerum tunc fieri, cum uincit effluxione influxus, atomos magnitudinibus, et figuris, et cuspidibus esse differentes. Hinc rerum quasdam peruertere, quasdam leuiter demulcere tactum, quod ex rotundis et leuibus, et nihil asperum habentibus nonnulla consistunt, alia uero ex asperis, et hamatis, et aspero mucrone insignitis constituentur. Ergo atomi (inquit) quaedam a lapide magneti profluunt, aliae rursus a ferro prodeunt, quantitibus, et formis omnino similes, quae in aduersa corpora impingentes repelluntur ad medium, et propter ansarum iugabilem competentiam, mutuo collisae, inexplicabilibus quibusdam nodis, et inuisibilibus clauis, et apprehensionibus implicantur, a quibus ferrum suspendi contingit. Haec est *A*Epicuri de magnetis attractione sententia indigna prorsus, quae in disceptationem adducatur, sed quam nec Galenum penituit pluribus refellendo confutasse, nec nos pigebit, si tantisper dum falsam ostendamus, immoremur. Coptum sane et exploratum usu est, quod si stilus unus quispiam, aut annulus ferreus magneti applicetur, deinde alterum adiungas, et tertium, et quartum, et sic plures deinceps ordine consequenti, quous primus duntaxat contingat lapidem, oes manere in aere suspensos, ut continua quaequam annulorum catena esse uideatur. Quidigitur O sapientissime hominum *A*Epicure dicemus? ut aerius fiat ille nexus, opus esse ais, ut resiliat a primo stilo a magneti eutes atomi, et mutuum ineant complexum. Vel ergo repelluntur omnes a primo stilo ferreo, et sic nec secundus, nec tertius, nec alij qui deinceps sequuntur, propederent. Vel subeunt, et ingrediuntur. Si repulsam patiuntur, non adhaererent sibi mutuo stili. Si penetrant, falsa et commentaria est *A*Epicuri assertio, qui sentit per reflexionem atomorum, et concatenationem ferrum suspendi. Vel tandem quod ultimo dicere habet, alia per oes stilos a magneti locum sibi faciunt, aliae recedunt, sed cur quaedam a processu impediuntur, quaedam intrant, nisi in totum ineptire uelint, cometari nihil possunt. Ad haec illud manifestum, non solum sursum, atque deorsum, sed et ab utroque latere quaquam uersus uinciri, et colligari, oportere atomos tam ferri quam magnetis, si arte complicari debeant, sed cur exigua corporis sensum omnem effugiunt, tot ansas, et fibulas quibus se mutuo corripiant, habere queunt?

quæunt? cur perpeti & iugi nunquãq; quiescenti fluore magnetis substantia discussa nõ resoluitur? & maxime per æstum cum ingens fluor substantiæ in corporibus accidit. Sed minimũ (inquit) est quod exhalat, & uix millesima est unaquæq; atomus, eorũ ramẽtorũ quæ ad Solis lucidos radios apparẽt, hæc cũ ita habere dicas, & tamen nihil O bone affirmare uereris, à tam gracilibus, & tenuibus, & quin potius nullis corpusculis ferri dura densaq; pondera attolli. Qui latet hæc mirabilis cõplexio? Cur non oculi (quibus lynceo qui est in fabulis, acutius cernãt) hos inanes cõplexus conspiciũt? atque ex ijs quidem opinio satis superque explosa uidetur, quæ sibi persuasit, ex atomis repulsis atque reuerberatis ferream molẽ librari. Nunc quod pro uero tenemus, exponendum & aperiendum apertius est. Totam magnetis substantiam, hoc est tẽperaturã ipsam quædã facultas (quã proprietatem uocamus) comitatur, & consequitur, qua ferrũ trahere possit. Et profecto utiq; aer traheretur, si aliquam alterationem susciperet à magnete, similem illi quæ ferro traditur, quod si aerem trahere non contingit, id non est propter ineptitudinem patientis, ut ferme scriptorũ uulgus opinatur, sed propter ipsius agentis dispositionem, quod nõ nisi in ferri massã agere ex se natum est. atq; ita in omnibus quæ à proprietate agũt, rẽ sese habere mihi persuadeo. Quæcũq; hoc modo agũt, si in hoc agant, in illud nõ agant, id non est, quia unũ est ineptum, aliud uero est aptũ, ut impressionẽ suscipiat eius quod agit, sed quia mox iam à se & à natura sua, & à proprijs intimisq; principijs in unum, & non aliud tendunt, & inclinantur. Quia cum elementa miscerentur, talem tẽperaturã produxerunt, quæ in peculiarem materiam uim suam exereret, & demonstraret. In ferro itaque nihil intermedio aere affecto magnetis facultas recipitur, pari modo act torpedo piscis (quem narcen uocãt Græci) quibus nihil linum, uel calamum piscatorium immutet, piscantium manus frigido quodam stupore conuellit. Est inter magnetũ genera, quidam alius præstantior reputatus, qui nõ adeo in ferrum, sed in magnetem alium uim suam exercet. Fert quoq; regio non procul ab ea parte Aethiopiæ in qua magnetes nascũtur, lapidẽ quẽdã cui cõtraria magneti natura, abigẽdi atq; repellẽdi ferrũ facultas inest. Nõ prætermitemus hic quod nõ nulli nõ omnino humilis notæ nec abiectionis scriptores scriptis prodere non dubitarunt, quod si quis manu magnetem, & ferrũ quod attraxit contineat, non plus manus ipsa præponderat, quã si alterum dũ taxat contineret, eo quod non sustineat pondus ipsa manus, sed magnetis natura. Pari modo (inquiũt) si librile fiat lancea habẽs ex magnete cõstructas, quarũ uni ferrũ appendatur quod gestare possit, nõ grauabit lance altera, nec iugum deorsum uerget, nec declinare examen faciet, non enim præmitur, nec laborat sub pondere statera, nec sustinet ferrum, sed aura tenax & furtiuus

spiritus à magnete traditus. Sunt qui dicant, quòd si unum & alterum ferrum rapiatur, hoc minus, illud maius, quibus dispares & inæquales habeant gravitates, æquis uelocitatibus ad magnetem properabunt. Verum ij uolunt, non pertrahi à magnete, ferrum quidem, sed occulta qualitate affectum, ipsummet sua sponte ad magnetem pergere, ut cum eo coniungatur. Nos uero nõ sic dicimus, sed ex ipsa complexione magnetis sequi, ut ferrum trahat, & gravitatem obstare grauiori ferro, liberiusque & minus impedite sequi quod est leuius. De hoc lapide sic scribit Plinius libro trigesimo sexto. Quid ferri duritie pugnatius? sed cedit & patitur mores, trahitur nã quæ à magnete lapide, & domitrix illa rerũ omnium materia, ad inane (nescio quid) currit, atquæ ut propius uenit, consistit, teneturque, & complexu hæret. Eleganter item magnetis naturam uersibus expressit Claudianus poeta dum ferreum Martem à magnetica Venere pertrahi describit in amplexus. dum inquit.

Ex ferromeruit uitam, ferriq; rigore

Vescitur. hæc dulces epulas, hæc pabula nouit.

Hinc proprias renouat uires, hinc fusa per artus,

Aspera secretum seruant alimenta uigorem.

Hoc absente perit, triste morientia torpent,

Membra fame, uenasq; sitis consumit apertas.

Et rursus.

Pronuba fit natura deis, ferrumq; maritat

Aura tenax. subitis sotiantur numina furtis.

Et infra.

Et lapides suus ardor agit, ferrumque tenetur

Illecebris, rigido regnant in marmore flammæ.

Magnes item si alleo inungatur, uires amittit. Lapis item adamas si è regione magnetis ponetur, renittitur multum atque obsistit, ne à magnete ferri acies pertrahatur, quæ cuncta in uocatas proprietates reducuntur.

CAPVT V. DE VIRTUTE ATTRACTIUA

Quæ est in frumẽto, & alijs seminibus, & lupino, & nasturtio, & cornu elephantino.

Tritici exemplum inesse quibusdã rebus attractrices facultates insitas & innatas euidenter docet, atquæ demonstrat. Solebãt rustici quodã (inquit Galenus) quo tempore ab areis: ut in horrea recõderentur, frumentum deferrẽt, quo tũ id maiorẽ molẽ cõquireret, tũ uero magis præpõderaret, ut ipsi furto subtraxisse aliquid à dominis possent, quod facile futurũ erat, si maiori magnitudine far ipsũ triticie grana profecissẽt, solebãt (inquit) lagenã ingentẽ aqua plenã plaustro in medio: tritico diligẽter circũfusã iterponere, quo factõ breui tẽpore mox

totus humor occulto suctu & latentibus tractibus à tritico trahebatur, quo incrementis tacitis incremente & habitiore facto, tum dominis coloni ex minore dimenso satisfaciebāt, tum quid quid superarat, id sibi totum accrescebat. Hoc igitur tritici argumento inesse seminibus à natura insitā attractricem facultatem, & eā quidem uehementissimam manifestè comprobatur. Nam si uel Soli feruentissimo qualis mediæstate perurit, ea urna aut situla ex aqua exponeretur, ne breuis quidem sensu perceptibilis portio consumeretur. Porro quòd semina quamuis emortua, & succi omnīs expertia, & festucæ, ualidas habeant has attractrices facultates quas dicimus, Theophrasti uiri doctissimi testimonio illa sufficienter contestantur, quòd quamuis longo tempore postq̄ collecta sunt, si in tellurem iacta fuerint, mox corripiant & comprehendant, & latè radices agant, unde quæcunq̄ seruare uolunt, & frequenter reuoluere & suspendere in alto, earum rerū periti soleāt, cauentes ne qua sit occasio, ut semina pullulent, & enascantur. Sed longè melius fecero, si eius uiri uerba apponam quæ primo libro de causis plantarum ad hunc modum scripta se habēt. Omnibus autem (inquit) seminibus aliquid pabuli inesse hinc etiam constat, quæ enim arida & ueluti putaminea omnino cernuntur, ut holerum: hæc suis temporibus ad germinandum mouentur: etiam si humoris quantumlibet senserint. Quam ob rem hæc in cenaculis reponunt, suspenduntq̄ eminentius, nec ullam in eo domicilio aquam conspergunt aut afferunt. Iam uero si quis prægrandem funiculum pinguibus caricis confricatum, ita ut cenchramdes adhærescant, telluri committat, ingens non longè post ficulnearū ordo exorietur, quod ipsum qui arbores longa serie, & in quincuncem dispositas habere concupiscunt. (ut AENEAS PLATONICUS ait) obseruare consueuerunt: ut uel inde quanta, & qualis diuina sit hæc attractrix facultas in seminibus apertissime clarescat: quæ tantum non quacunq̄ oblata occasione in lucem se ex minimis principijs proferat. Cardama præterea, id est nasturtia omnem ad se sugunt telluris humorem, unde seri iuxta alias herbas debere nasturtium: plantarū scriptores negant, quòd omnem ab illis sibi surripiat alimoniā, atq̄ hoc nec ignorasse Aristophanes de nasturtio uidetur, cū ait. Trahit ad se ipsam tellus cogitationis nostræ humorē, hoc ipsum etiam & cardama patiuntur. Lupini item medijs uinetis cōseruntur, quòd uitium telluris quodcunq̄ & omnem amarorē exhauriant, & ad se asciscant, unde tristes efficiantur, & ingrato sapore constant, nisi aqua infusi dulcescant. Non tacebo hoc in loco quod apud AELIANUM diligentem historie animalium scriptorē in hanc sententiam scriptum offendi, elephāti (inquit) cornu in locis abditis, & defossis longè abscondere, & deffodere consueuerūt, ne quis inueniat, quod à uiris quibus ea cura est, tali industria deprehēditur, quo loco inuentū ipsum iri arbi-

trantur, utres ingentes aqua plenos comportant, & relinquunt, quod si aqua ab utri-
bus postmodum defecisse uident: certum habent inuenisse se quod quaerebant, quod
peculiare id habeat elephantinum cornu, quod omnem ebibat humorem quemcumque
offenderit, quod si utres integri & aquae turgentes maneant, abeunt, & cornu inue-
niendi omnem spem deponunt. Ex dictis itaque non esse sanae mentis: qui attractricem
facultatem rebus inesse neget: satis equidem arbitror demonstratum.

CAPVT VI. DE IIS QVAE
cuspidem infixam trahunt.

Manifesta & conspicua multum adeo uis attractrix in eis est, quae ex
profundo sagittas & cuspidem infixas membrum ex alto conuellunt,
& extrahunt. Talia uero multa reperire est, de quibus Paulus
Aegineta ita scriptum prodidit. Mucrones & harundines & cus-
pides euellunt, utraque anagallis, aristolochia rotunda, ammoniacum
cum melle, herbae appollinaris fructus tritus & emplastri more appositus. Harundi-
dinis quoque radicem terens, & melli mixtam in lintheum illinens abunde imposito, con-
pendio etenim educit, quidquid extrahendum est, Sunt & multa alia quae hac eadem
facultate pollent. Quod autem non quia inflammationem (quae illis infixis sequitur)
soluant, ut aliqui dicere ausi sunt, sed totius substantiae facultate, & tacita attra-
ctione hoc faciant, manifestum (ut inquit Galenus) inde maxime est, quod alia sunt
inflammationum remedia, alia autem quae ab alto, quae infixae sunt, conuocant. Ad-
de quod cum haec applicantur particulae (quibus talem uim esse dicimus) nullus do-
lor consequitur, sed ueluti quibusdam medicamentis pharmaciae, & magicis uerbis
excitant, quod trahendum est, quae nullo sane modo fierent, sed consequi magis do-
lorem par esset, si non naturae sponte, sed ui extraherent, quae cumque in alto adhaerent.

CAPVT VII. DE QUIBUSDAM
quae trahunt uenenum.

Vt admodum uero reperuntur, quae cuspidem infixam emittunt,
sic etiam quae diffusum late per artus ueneni uirus exugant, & euo-
cent, reperiri satis constat. Nec uero haec ita duntaxat contingunt,
sed quod in admiratione ponendum utique magis est, aliud alij uene-
no extrahendo usui est, atque accommodatum, aliud cantharidum ui-
rus expugnat, aliud uiperarum laetalem succum exhaurit, aliud turturis marinae loli-
ginem extorquet, & alia alijs breuiter sunt remedia. Non est deroganda fides ijs quae
diligens uirorum doctissimorum sapientia adinuenit, sed magis nos ipsos assuefacere
debemus: ne quidquam aliter se habere fas esse credamus, quam ab illis est proditum,
sed

sed tamen ne hoc ipsum quod modo dicere reliqui, in diffidentiam adducatur, Galeni medicorum principis meminisse dignum est, qui eam rem satis admirari non potuit, cuius uerba subscribam, ex primo commentario de naturalibus facultatibus dum ait. Secundum autem quod merito quis magis utique admiretur, quod non solum alia medicamina cuspides, alia uenena trahunt, sed etiam ex ipsis quae uenenorum succos trahunt, alia uiperæ, alia turturis, alia cuiusdam alterius uirus conuellunt.

CAPVT VIII. DE ATTRAC-

Etione nutrimenti quæ fit à membris.

Odem modo alimonia à membris pertrahitur, quo ferrum à magnete conuellitur. Nam sicut innatam magnes facultatem habet, qua ferri grauitatem accersat, ita & singulis corporis particulis inest uirtus quaedam insita & natiua, quæ attractricem uocant, quæ quidquid in succis & humoribus familiare, & cognatum est, ut nutriendo esse possit, ad nutritionem membrorum trahere apta est. Non enim ne dum multorum annorum, sed ne quidem paucorum dierum numero, animantia perennarent, nisi facultates, à natura traditas haberent, quibus uitam tuerentur. Sed cum eorum corpora in continenti substantiæ fluore sint, nutriantur continuo, & iugiter oportet, quo quidquid deperditum est, reparent, & resartiant. Rursus uero cum nutritio fieri non possit, priusquam quod aliturum est, primum membro apponatur alendo, deinde glutinis cuiusdam modo connectatur, & tandem illi perfecte assimilatur, apponi uero nihil possit, quod non prius sit pertractum, hinc attractionem priorem sequi, & cum primis fieri oportere, non obscuris argumentis concluditur, si modo alitrix facultas talis sit, ut seruare substantiam membrorum possit. Quod uero qualis est humorum à medicamentis, & ferri ad magnetem, talis sit alimenti ad membra attractio, tum quam plurimis in locis, tum uero apertioribus uerbis secundo de naturalibus facultatibus Galenus prodit in hæc uerba. Quod alimonia quidem trahitur, etiam nos sanè confitemur, quod uero non consequentia ad id quod euacuatum est, prius ostendimus. In comune igitur inueniamus quomodo trahitur, quo pacto profecto aliter? quam quo ferrum ab Herculeo lapide: qui attractrice facultate præditus est. Idem præterea Galenus cum de uehementissima & nimis oppido uiolenta cordis attractione quæ facit ex omnibus corporis partibus, ut sibi sanguinem comparet, loqueretur sexto de usu partium huiusmodi ferme disputat, quod cum omnis attractio uel à calore fiat, uel ne inane sequatur, uel scilicet à proprietate totius substantiæ sicuti à sideritide lapide ferrum, cor omnibus tractuum generibus fungatur, ut pote quod & calidissimum sit, & plurimum ritu follium dilatetur, & non minorem naturæ communionem,

et familiaritatem obtineat cum sanguine, quam sit inter ferri, et lapidis substantias concordia: sed illius sapientissimi uiri ex loco iam citato pulcherrima uerba subscribam, ut minus fides nostra periclitetur, ipsum (inquit) cor cum omnibus attractionum generibus (quæcunq; imaginari quis possit) sit præditum, celerrime in sinus uentriculorum suscipit, materias quæ influunt. perinde ac si rapiat eas, et Charybdis cuiusdam modo exsorbeat. Nam siue ut fabrorum folles cum distinguuntur: intro aerem conuellunt, hoc utique quouis potius ipsi adest cordi. Vel sicut lucernarum flammæ olei liquorem ad se trahunt, nec hac facultate cor indiget, uel destitutum est, cum sit caloris innati principium. Siue perinde ac Hercules lapis qualitatis similitudine inducit ferrum, quid aliud omnino spiritu ad refrigerium ipsi cordi familiarius est? uel quid sanguinis bonitate ad alendum commodius illi fuerit? mihi sanè diuulsurum fuisse aliquod uasorum ipsum cor omnibus attrahendi facultatibus utens: profecto uidetur, nisi aliquod mirandum præsidium, nè quid tale committatur, ipse opifex noster machinatus esset. Porro quauis hoc Galenus sentire uideatur, quod idem sit modus attractionis nutrimenti, et ferri à magnete, nos tamen non omnimodam similitudinem intelligi uolumus, magnes etenim in attrahendo nulla alia re utitur, sed mox mediante sua forma: quod aptum natum est: perficit. At uero tum fibræ in longitudinem porrectis quibusdam (quas inas uocant) tum calore membrum opus habet, ut ad particulam alimonia impellatur. Præterea nihil resistere, nec reniti ferrum cum à magnete pertrahitur dicere consentaneum utiq; est, cum tam leui ductu illum sequatur. Non sic uero de alimento dicendum est, quod cum sit graue, nõ suapte sponte hoc habet, ut in omnem dimensionem sursum et deorsum, et quaquæ uersus conferatur, ut in alitionem membrorum concedat, sed in tantum procedere similitudinem dicimus, quod ueluti ex parte magnetis attrahentis naturale est, ut rapiat ferreos stylos, ita omnibus artibus corporis nimis admodum familiaris est eorum attractio: per quæ defluxionem naturalem reparant.

CAPVT IX. DE ATTRACTIONE
quæ in genitura reperitur.

Trahentem facultatem etiam alia uia ostendere possumus. Genitura hominis postquam in muliebres locos coniecta est, opificis rationem sortitur, qualis est Phidias qui materiã conformat, mēstruum autem quod bulga mulieris continetur: ceræ rationem habet: quæ ab artifice exornatur. hæc (opinor) si non à sanguine quod in matrices deriuatur, nutriretur, facile periret, et euanesceret, et desiccaretur, et spiritus tandem genitales in eo contenti, in auras exhalarent, et soluerentur, ut uero permaneat

neat & augeatur, & in maiorem molē assurgat, ex qua temporis profectu, cū sufficientem quantitatem assumpserit, conceptus deliniatur: nutriri ipsum operæ precium est. Roris igitur in modum paulatim sibi sanguinem asciscit, & apponit, & ex hoc sanguine menstruo alimoniam sentit. Si uero sanguis menstruus confertim influeret, & in maiori copia semini alendo, obrueretur utique multitudo semen: ut extinctionis periculum subiret, si autem minus quàm par est traberetur: inopia semē laboraret. trahit igitur quod est moderatum, quantum scilicet nec obruere sua quantitate possit, nec semen careat alimento. Ne uero rationabilem animam semini ascribere cogamur, quod quale & quantum opus est, sibi adiungat, attractoriam quandam facultatem in semine ponere est nā esse: quæ & si naturalis sit, & rationem nō habeat, dūtaxat id quo indiget, accersat, & ui trahat.

CAPVT X. DE MEMBRIS ATTRAHENTIBUS naturales superfluitates.

Sperstat de membrīs attrahentibus naturales superfluitates quæ in corpore generantur, hoc in loco agamus: nam cum alimenta concoquuntur, ut ex nutritu, & eorum confectione laborationeue aliqua excrementa relinquuntur nā esse est: quæ ad alimoniā præstandam apta nō fuerūt, ad quorum expurgationem organa quædam ipsa natura præparauit, & ut quod obire munus deberent, aptius & elegantius facerent, hoc est ut sanguinem expurgarent ab excrementis, & superfluitatibus quæ in eo inferuntur, cōuenientiam, & familiaritatem quādam ad humores quos attractura essent, & facultates quasdam eorum conuulsiuas in seuit, ut in ijs attrahendis magis gauderēt. Adhunc igitur modum splen atrā bilem ad se trahit, & quod crassissimum maxime & fecibus proportionale est, mox ut sanguis in iocinore est generatus. renes autem & urinæ uesica quodcūq; in sanguine aqueum, & tenue, & mordax est, expurgando exhauriunt. bilis autem conceptaculum flauā conuellit. Sed mirabitur aliquis, & secum positus dubitabit, quod nam tam infeliciter natum sit membrum, ut sordibus & ueluti sentina, & alluione totius corporis naturæq; excrementis delectetur, ut in ijs trahendis operā perdere uelit, sed mirari desine, & Galeni accipe exemplū. Vt canibus stercus humanum quous graue olens, & foetidū suauissimum edulium est, sic lieni atra bilis, flaua, fellis folliculo, urina renibus & uesicæ amicalis & iocunda est, sanguine enim crassissimo lien indiget, ut alatur, renes & uesica aquoso humore opus habent, flauam bilem fellea ampulla ad sui alimentum exostulat, & ut Theophrastus (inquit.) uultures unguentis, scarabei rosarum odore offenduntur atq; necantur, sic prædictis patuculis à quibus sanguinem expurgari

purgari dicebamus, quæ alioquin reliquis membris inutilia, & pōderi futura erant, suauius sunt imprimis atq; iocunda, nec quidquam facile ad eorum nutritionem ijs humoribus quos trahunt aptius, aut conueniens magis reperias. Vnde ut pulchre sexto de usu partiū corporis humani Galenus narrat, nisi urina acrior, aut mordacior quàm pro sanitatis modo efficiatur, aut nisi quis diu ieiunus perstiterit, ut acritudinē bilis acquirat, nunq̄ nec urinam quæ uesica cumulat, nec biliosi humoris folliculus: ijs humoribus ad quorum depurgationē à natura destinata sunt (nisi regurgitēt adeo, ut conceptacula quibus continentur: tendant) aggrauantur, aut tedio eorum afficiuntur: quoniam licet sint corporis excrementa, ijs tamen artibus à quibus petuntur, sunt nimium perfamiliares.

CAPVT XI. DE MEDICAMENTIS PURGATIUIS HUMORUM.

Pars uel species attractricis facultatis sunt medicamenta humorū purgatoria facultate prædita. Nam quod ea humores eligāt quos euacuant, multa imprimis persuadere possunt, nam si quis aquam intercutem patienti, medicamentum quod aquam proliciendi uim habeat (hydragogon dicunt Græci) exhibeat, plurimum de aqueo & seroso sanguinis, excretum per aluum uidebit, de alijs uero humoribus omnino minimum. Si quis autem ægro qui arquato morbo teneatur, pharmacum quod bilem educere possit, propinet, magnū sentiet iuuamentum, bile multa ægro per uentrē imū succedente. Rursus si iuueni exhibeas medicamen quod bilem agat, multa bilis euacuabitur, pauca autem omnino in ætatibus quæ modicum de bile exaggerāt. Nec nō & illud indicio euidenti est attrahi peculiare attrahentibus medicamentis humores, quod per hiemem plus de pituita, per æstatem autē magis de bile educatur. Ita enim res habet, in alijs, & ætatibus, & tēporibus, alij humores exuberant, quos congrua medicamenta cum in tempore exhibentur, euacuant. An uero detur medicamentum quod sanguinem ducat, Galenus libello de purgantium medicamentorum facultate historiam hanc memorat, derustico, qui cum iecur suillum supra herbam reposuisset, ut uentris onus deponeret, mox ut sanguinem ab epate manare uidit, herbulam intellexit, quæ cruoris tale defluuium faceret, cuius rei cum periculum fecisset certius, magnam uim populi peremit, quod audax facinus cum fuisset deprehensum, nē plures occideret: oclusis oculis nē alteri maleficium edoceret, patibulo affixus est, eiusce phar maci inuentor. Aserit uero doctissime idē Galenus non propriē mereri ut dicantur medicamenta purgantia, nec expedire, ut sint cognita, quæcumq; sanguinem educendi facultatem habere reperiantur, Propterea enim medicamenta purgantium no

men & appellationē sortiri, quod cruorem purum & nitidum à bile tum flaua, tum atra, & à reliqua omni humorum sentina, & colluue separatam reddere possint, non si hunc ex medio (ut ita dixerim) tollant. Sed non faciam ut Galeni testimonium in re tanta prætermittam, nè mea magis quam Galeni placita asseruisse uidear, habet autem eius dictio hunc in modum. Fortè autem dubitabis, si est à principio tale aliquod medicamentum quod sanguinem ducat, est O optime: sed nullus ipso uteretur, propter quid dices forsam? quia iugulare hominem non purgare id esset. Nā purgantia medicamenta propter hoc maxime purgantia uocitantur, quod sanguinē à prædictis superfluitatibus purgatum reddant, non tamen fuerit medicus tanta sapientia pollens, qui uelit totum sanguinem educere, alios autem humores in corpore relinquere. Vnde inter uenena omnia talia numerantur, quæcunque sanguinis excretionem per uenas quæ ad uentrem & intestina pertinent, molliuntur, & infra ita ait. Ita q̄ O præclare: multa sanè inuentum iri medicamēta tali facultate prædita, ut cōfestim à principio sanguinem trahant: consentaneum est, sed silentio haberi multo utiq̄ magis præstat, sicut & alia uenena reticentur: ab ijs qui uel tantillum mentis possident. hæc tamen Galenus. Vtrum autem quemadmodū de sanguinis educiua herba dictum est, ita & humorum aliorum medicamenta propria si extrinsecus applicentur, uel si foris conuenientes humores habeant, quos trahant, eos educere possint, præter quàm quod quidquam à corpore patiantur, & alterentur, in processu sermonis latius peragemus. Quod autē purgatoria medicamenta à proprietate trahant, & familiaritate substantiæ quā gerunt ad humores trahendos, auctoritate Galeni confirmatur in ijs quæ ad Pisonem in Theriacis scribit, ijs uerbis. Nos uero (inquit) scientes quod secundum rationem naturæ quæ inest in unoquoque medicamentorum, uirtus & facultas ad operandum consentiat, etiam hoc quod medicamenta naturali quadā facultate trahere, quæ sibi sunt familiaria, nata sunt, hac in parte ex arte cognoscimus, quemadmodum eo quod magnetem ferrum ad se trahere uideremus: inesse ipsi facultatem quandam attractricem non iniuria nobis persuasimus. Nam cum natura quæ inest in nobis (ut inquit Homerus) deus sit, & similia ad similia perducens, etiam diuinas suas quoque facultates demonstrat. Item Galenus in eodē libro ita refert. Ex simplicibus medicamentis quædā ex tota sua substantia unā quadā facultatem ostendunt, & simplicem, quemadmodum scāmonia flauā bilem trahere conspicitur, & ex Attica regione epithimum atros humores per aluū inferiorem purgare dignoscitur, & granum Gnidii tum pituitæ tum omnium humorum aquosorum manifeste attractiuum est. Hæc nāq̄ medicamina ex omni sua ipsorum parte, & ex tota sua substantia humorum tractum facere uidentur.

nis quæ à proprietate fit causis.

Vnc quoniam satis (ut reor) compluribus argumentis, & rationibus haud quæ leuibus, attractricem quandam facultatem rebus inesse demonstrauimus (quod potissimum & maxime principale huius nostri muneris propositi est) de cætero causas adducere nitamur, quibus fiat, ut attractiones committantur. Galenus igitur quem non in minore ueneratione ipsi prosequimur, & ab alijs habendum ducimus, & Aegyptij Isidè & Ostridè, aut Chaldei, & Persæ Solè. Hic igitur quæ semper auctore, ut pote grauissimū sequimur, sentit attractionē fieri propter similitudinē substantiarū attrahentis: ad id quod attrahendū est, ita quæ si hoc trahit, illud trahitur, non aliunde hoc procedat, quæ quia substantia. i. cōplexio (quæ esse rei substantiam ex Galeno docuimus) unius, est similis cōplexioni alterius, ita ut semper similitudinē in substantijs redarguamus: cū attractionum opera intuemur. Atque hæc quidem ratio in omnibus attrahendi generibus generalis, & uniuersalis est, quæ nec à calido, nec à uacuo fiunt, nam de ijs nunc sermo non est. Nam quoties unum ab alio pellicitur, ad complexionum cōformitatem confugere operæ precium est. Nam si cum Galeno sapere rectè potius: quàm desipere uolumus: & ex re magis tantū sequi auctorem ducimus, tractuum omnino causam: hanc unam appellare oportet, nec enim alius, sed idem omnino modus est, tū is quo magnes ferrum impellit, & quo medicamenta determinatos humores agūt, nec sanè hic alia reddenda ratio est, illic aliam cōmentari par est, sed eadem prorsus uis cōmittit, & in promptu est, tū ut succos medicamenta ducant, quàm ut magnes ferri durissimam substantiam agat. Nā uel ex accidētibus: quæ maximā quāpiā partē cōferunt, ad cognoscendū quod quid est, leui sanè & facili periculo conuenientiam magnetici lapidis, & ferri cognoscere datur, in ferreis enim metallis reperitur, & atro colore est, & ferrugineo sanè nigrore ferri scabritiem emulatur. Pari modo cneus (quæ cartamum & crocum hortensem uocant) cum pituita affinitatem in substantia (semper complexionem intelligo: cū substantiam appello) habere dignoscitur, utrūq; enim crassum, & cādidum est. Deniq; si pro Galeno auctore stamus, quod hoc pharmacum flauā pellat, illud atram subducatur, aliud pituitam pertrahat, non aliud utique esse in causa dicemus, quàm quia unum biliosum est, aliud uero pituitosum, & quoddā tandem atrabilosum. Porro cum substantiarum in utrisque similitudo constet: ea ratio est, quod unum trahat potius quàm trahatur, quia ex similibus id quod est potentius, aliud trahit, & quia impensius calet, unde temperamentum suppetias sentit, & adiuuatur. Sic cum coccus

Gnidius

Gnidius, & gnecus pituitatem ducāt, segnius hoc munus à gneco perāgitur: quia non æqua caloris portione præditus est. Trahitur ferrum: magnes trahit, quia temperamentum magnetis est potius, magis enim calefcit. Cū autem bileū dicimus oportere esse id quod bilem trahit, pituitosum: id à quo pituita ducitur, nolumus intelligere quòd in ijs: humores quos mouent: ceu immersi contineantur, nō enim quidquā esse-
 mus meliores ijs: quorum opinionem superiori sermone conuellimus: qui succos cibis innare, & inuehi: non per transmutationem in corpore produci existimabant, nec innatantem pituitatem aut bilem ostendere in medicamētis possumus. Sed eatenus à nobis hoc dictum accipiatur, quòd quia per substantiæ, & temperamenti similitudinem (ut iam sæpius diximus) attractio perficitur, si pituita est quod trahitur, pituitosum sit, quod trahit omnino næcesse est, hoc est sibi in temperamentis correspondere, & mutuo conuenire, non quòd similitudinem in qualitatibus manifestis, aut magnitudinibus, aut coloribus, aut quantitibus, trahens & tractum habere sit opus, sed quòd substantiarum similitudine, id est complexionum, & proprietatum ad inuicem proportionentur, & sibi mutuo competant. Ex dictis binæ argumentationes facillimè soluantur, quibus nonnulli ex barbarorum cohorte argutari consueuerunt. Nam si similitudo substantiarum facit, ut attractiones committantur, utique ita usu eueniret (aiunt) ut non magis magnes ferream massam traheret, quàm ab ea traheretur, nec humor potius ad locum quò se medicamentum continet, moueretur: quàm contra, quia par utrobique similitudinis ratio est, ut non tam trahere quàm trahi debeat. Ad hæc (inquiunt) si nos uera fuisset locuti: sequeretur quòd magnes magnetem alium cōuelleret, ouum ouum aliud decerperet, ferrum suspenderet ferrum, aurum ab auro proliceretur, & tandem omnia: ea quæ sunt sub eadem specie posita, traherent, similitudo enim in causa est, quòd tractus fiant, cum nihil aliud facile inuenire quis possit, quod magis ouo sit simile quàm ouum, ut in prouerbio est, & quæ maiorem similitudinē inter se habeant, quàm quæ speciei ratione cōueniūt. Sed qui hæc cauillantur: cecutiūt, & hallucinātur, & à fera in totum (quod aiunt) aberrant, & cucurbitulis lippiunt. Nam quòd medicamenta humores ducāt, & non petant, & quòd ferrum magnes suspendat, quamuis sit in utrisque complexionis & temperamentis paritas, ea ratio est: quia in trahentibus maior uis & facultas trahendi potior est, superat enim calor. Quòd autem ferrum non asciscat ferrum, & magnetem magnes non persuadeat, in promptu liquet & facilis responsio est. Nos enim non identitatem, sed similitudinem substantiarū constare uolumus: ad hoc ut tractus perficiatur, aurū auro simile non est: sed idem. nec magnes magneti similis: nec hoīem homini rectè quis (ut arbitror) in substantia simile esse dicat, nec ro-

Sa ex re cum rosa alia componatur, sed melius quis rosam cum anemona conferat. Ergo quæcunq; eandem temperaturam obtinent: non ferruminantur, est enim eadē substantiarum identitas. Si quæ autem similitudinem in substantijs sortiantur, alterū petit alterum, & mutuis cæcisq; amplexibus, & nexibus uinciuntur. Galenus igitur cum futuros speraret plerosque qui insurgerent, & qui recte dicta intelligentia non assequerentur, illorum cauilla suorum dictorum oraculis præueniendo præcepit, ut ante uulnus: remedium auxiliare in promptu esset, & ante lætale pharmacū: alexiterium propinaretur. Quo circa dignissimum simul & gratissimū lecturis fecero, si eius uerbis rem hanc totam faciam testatissimam, melius enim pectoribus insident, & animis illabuntur, & magis mentes persuadent, quæcunque grauisimorum uiro- rum auctoritatibus confirmantur. Galenus igitur tertio de simplicium medicamento- rum facultatibus, quo loco satis aperte hanc de attractione materiam prosequitur, ita ait. Nō ignoro quod tales sermones sufficienter comprehendere, & assequi nō li- cet eos, qui in commentarijs naturalium facultatū exercitati non sunt: in quibus ostē- sum est, quod familiaritate qualitatis plurimæ attractiōes fiūt, & propter hoc una- quæq; ex particulis animalis ad se ipsam familiarem alimoniā conuellit. Porro huic dogmati consentaneum est, quod purgatoria medicamenta cum humoribus qui tra- hūtur, familiaria existant, sed efficaciora in agendo quodā modo sint trabētia, sicut magnetis lapis ferro uehementior est. Quippe & ipse etiam num ferrum imitatur, & in ferri metallis fodinisue reperitur, & grauius admodum illi quoad speciem formamue similatur: sed fortior quodammodo est, ut trahat potius, quā trahatur. Quin & gnecum pituitosum esse haud quāq; desperandum est: ut in colore demon- strat, & præ se fert, sed præ calore pituita ualentior: ut potius trahere quā trahi contingat. Secundum eundem modum & granum Gnidium sese habet, sed si quando à corpore nostro uincatur: hoc autem gneco frequenter accidit, grano Gnidio autē non admodum usu uenit propter robur: pro purgatione euadit nutrimentum, quem- admodum ueratrum coturnicibus perpetuò pabulū præbet. Et paulò inferius in hęc sententiā subdit. In grano Gnidio & gneco pituitosum humorem contentum euidenter ostendere non licet, possibile autem & consentaneum & contingens, uel quod fie- ri nihil obstat, in sermone existit. Sed quoniam tractus substantiarum similitudinibus fieri ostendimus: ostensum quippe sæpe à nobis est, quod in purgationibus: tractus est eorum quæ purgatorijs medicamentis sunt familiaria, non omnium simul humorum alteratio. Hinc n.ecessarium est similitudinem quandam utrisq; substantijs inesse: tum purgantis: tum eius quod expurgatur. Quoniam igitur quod purgatur est pi- tuita: omnino prorsus quod eam trahit, pituitosum existere: utique nimirum n.ecessē est,

est, pituitosum autem esse oportere quod trahit: dixi, non pituitā exacte: similitudinē enim in substantijs existere debere nō identitatē diximus, totum nāq; contrariū euenit, nec enim ferrum trahit ferrum, nec caro carnem, sed siderites quidem lapis ferrū, caro autē sanguinē. Differūt enim (opinor) id ipsum & simile, pituita enim phlegmaue phelgmati id ipsum est, & gnecus gneco, pituita autem gnecus simile, nō autem idem utiq; est. Nec enim quæcūq; edulia biliosa, uel pituitosa nuncupamus, perinde ac si bilem uel pituitam obtineant, talia indigitare solemus, ostensa enim huius opinionis absurditas, tum in commentarijs naturalium facultatum, tum plerisque alijs in locis est. Haecenus Galenus ex quibus dilucide satis uiri mentem perceptum iri existimo. Illud quamuis leuiculū & non ualde serium haud omiserim, quod cum granū Gnidium quod est fructus, id est semen chameleæ hoc est humilis oleæ pituitā purgare Galenus dicat, de urtica perperā barbari medici dictum accipiunt, errandi occasionem tradidisse interpres potest, quod urticam pro Gnidio grano uerterit, quia urtica à Græcis cnide quoque nuncupetur.

CAPVT XIII. IN QVO REDDITUR CAUSA, cur si medicamenta non purgent, quædam noceant, quædam non.

Quoniam exhibitis purgatorijs medicamentis ferme ita frequētario usu euenire consuevit, ut quædam opus suum non peragant, sed quædam nihil amplius lædant, quædam autem ubi à purgando aberrant, seuisimos casus inferre nouerunt, reddenda huius rei ratio talis est. Quædā purgantium medicamentorum uenenosam aliquam qualitatem obtinent, præter similitudinem substantiæ quam ad humores trahendos gerunt. Nō enim ita simpliciter medicamenta, & præsidia inuenire licet, quin diuersitatem partium & substantiarum quandam obtineant, sed hæc maiorem, illa minorem. Ergo cum ocys purgādo non sunt: nec suum officium faciunt: medicamenta quæ noxia aliqua qualitate pollent, corrumpunt, & putrefaciunt, & substantiam corporis depopulantur, & deuant, & omnino magnam noxam inferunt animali. Quæ uero nullam uehementem qualitatem obtinent, si mox quod trahere deberent, aliquo suborto impedimento non faciunt, profectu temporis in alimoniam corporis concedunt. Ita igitur gnecus & granum Gnidium quamuis utrumq; pituitā ducat, si hanc non purgent, interdum corpori alendo faciūt, sed frequentius hoc gneco euenire cognoscitur, quia nō æque forte & calorificum est. Pari modo quæcūq; frigoris ratione interimunt, si non confestim occidant, sed diuile in uenis noerentur, & lōgas iactationes patiātur, & huc, & illuc per corpus oberrent: & defferantur, adeo non nocent, ut sæpius mora cōcoquantur.

coquantur, & in nutrimentum transeant, ut de uetula Atheniensi traditum accepimus: quæ longa consuetudine, nihil ingestis mortifero lactuæ succo nocebatur. Unde Galenus loco superius citato ita inquit. Et propter hoc nonnulla purgantium medicamentorum, quando in purgando aberrant, hæc quidem præter hoc quod nihil corpus lædunt, etiam animalis nutrimentum euadunt, quædam autem in corruptam & uenenatam qualitatem cōuertuntur. Omnino enim similitudinem quandam alicui uni humorum qui sunt in nobis purgatorium medicamentum obtinet. Non autem in totum semper ei uenosa quæpiam facultas admixta est. Quapropter nõ ex tota aliqua iniuria afficiet, si non purgauerit, sed concoquetur, & talem humorem generabit, qualem trahere, & conuellere poterat.

CAPVT XIII. CUR MEDICAMENTA purgantia exterius non trahant humores.

*M*m magnes ferrum appositum mox ad se rapiat: si nihil obstat, & eadem sit ratio, & quod à magnete ducatur ferrum, & quod medicamenta quibus uis & facultas purgatoria inest, humores corporis expurgēt, in utrisque enim substantiæ similitudo facit, ut trahant hæc: illa uero trahantur, hinc talis oritur dubitatio, cōsentaneum enim esse uideretur, ut quæadmodum sola præsentia magnetis sufficit, ut ferri pondus sequatur, ita & medicamenta nullo alio opus habeant, quod curiosius agatur, cum intus accepta eandem substantiæ similitudinem habeant, quam extra sortiuntur, quod nunquam contingere cernitur. Ad quod in hunc modum respondendum est, quod magnes quidem actu facultatem habet, qua ferro subaudiendi necessitatem imponit, & propterea nullo alio indiget, sed abunde & satis superque est: ut sese nõ longo hiante interstitio intueantur mutuo. At purgatoria medicamenta in potentia uim habent, qua humores ducant, quo circa à corpore prius nostro patiantur quidquam & alterentur necesse est: ut perfecte accipiant quod deest: antequam in nos agant, & corpora pro naturæ suæ ratione afficiant. Hoc igitur interest, quod magneti uis ferri attractrix actu inest perfecto. medicamentis uero quæ humores agunt, in potentia. qua de re Galenus in hanc sententiam præclare differit. Illud (inquit) rursus resumendum est, quod ex ipsis purgantibus medicamentis, nonnulla quidem cōuenientem similitudinem & aptam ad attrahendum iam possident, quædam uero nõdum perfecte & absolute habent, sed in animalis corpore accipiunt, haud secus quam medicamenta adurètia, ut in his duplex similitudo sit, hæc quidem actu, illa uero facultate, quæadmodum & in alijs oibus contingit. Quin & similibus: in singulis succis misceri alios dissimiles cōsentaneum est, alios quidem medicamentosos, alios uero minime, atque in hunc modum
in pur-

in purgationum frustrationibus: hæc quidem ex purgatorijs medicamentis malo quopiam nos afficiant, alia autem in alimentum euadant.

CAPVT XV. in quo quoddam problema soluitur.

Vr qui in telluris profundis hiatibus, & putidissimis barathris permanserunt, uel domuū nuper calce illitarū, uel carbonū fumum ore admiserunt, perire eos sit necessum, cum nihil spirationem propterea impediri oporteat, tum ab Herastrato tum à Galeno dubitatum est, & Herastratus quidem existimat, quòd aer in ijs dispositionibus tenuior omnino sit redditus, quam ut corpore pulmonis, & arteriarum cōtineri possit: ut nihil mirū sit, si minime sarctus tectus (quod aiunt) intus custodiat. Galenus uero primum acriter, & nimis seuerè Herastratum accusat, & taxat, quòd dicere fuerit ausus, illorum locorum halitū & fumū aere cū per naturam se habet tenuiorē esse, qui manifesto crassior appareat. Ad hæc si quis (inquit) arterias tetigerit, non minus eas spiritu plenas esse percipiet, ut absurda prorsus sit, Herastrati opinio. Ipse uero ad proprietates rē uocat, & magis huic opinioni fauet, ut dicat rerum alias qualitates, nobis familiares & cognatas esse: alias frōtibus aduersis oppositas suapte natura & hostiles, seruari uitā à similibus: ab inimicis autē subuerti. Ob id uero interire eos quos prædiximus, quoniā aerē tota substātia inimi cū inspirēt, atq; de hac re in uniuersum sexto de usu partium corporis humani sic diffiniuit. Herastratus (inquit) quum qualitatis cōueniētiā uel disconueniētiā causari oporteret, nescio quo nā pacto tenuitatē & crassitiē spiritus accusat, ob id perire eos arbitratus: qui in Charonis barathro, uel in domibus nuper calce icrustatis permāserunt, uel aliquē carbonū fumū inspirauerūt, uel aliud quid similiū, quòd nequeat ob tenuitatē spiritus in corpore coherceri, sed multo utiq; magis dictu præstantius erat, quòd sicut in alimentis quæ edendo sunt: leguminum, & holerum, & panis, & similia qualitas nobis multū admodum familiaris est: extranea uero cātharidis, & leporis marini, & aliorū quæ ijs similia sunt, ita pari modo reputasset aeris esse quādam qualitatem amicam & familiarē, aliam uero alienam, & corruptricem. Nam si uel semel duntaxat hæc illi in mentem uenissent, nunquam dicere fuisset ausus carbonum fuliginem tenuiorem esse aere puro: quæ crassior manifeste appareat. Idem Galenus libello edito de respirationis usu in hac stetisse sententia conspicuus est dū ait. Quomodo igitur (inquunt) in barathris tetrū odorem spirantibus, & domibus nuper calce inunctis, & ab extinctorum carbonum fumo suffocantur? Herastratus sane opinatur, quòd aer in ijs constitutionibus tenuis existens non cohibetur ab arterijs: sed facile euacuatur, ut ob spiritus inopiam animal intereat, nos

uero dicimus, quòd nunq̄s sustinisset ostendere, quòd in talibus aer uel tenuis sit, uel quòd nò in animalium corporibus retineatur, nisi uerax eius rei causa talis esset, quæ difficilis foret inuentu, unde aduersus illum longiora dicere cogimur, sed tamen quatenus fieri possit: têtandum est còpendiosius dicèda conscindere. Quãuis autem nihil arguere possem: omnes alias còtradictiones ressecans, quæ multæ oriri possunt, illud os satis obstruere potest, quòd arteriarum motiones nihil magnitudine, & tempore inferiores: quàm prius erant appareant, cum tamen oporteret, non adeo ut minus pulsare conspicerentur, sed ut in totum sine pulsuum ictu persisterent, ut quæ sint priuatae aere qui implere illas poterat. Sed si Herasistrati causam criminariis, dicitur (inquiunt) alteram, ego sane quidem libens dicam, si mihi priores uos dicatis: quam propter causam fiat, ut marini piscatores, cum torpedinem duntaxat tetigerint, stupore tententur, quòd si nihil dicere habeatis: hoc saltem nobis eloqui concedatis: quòd facultatem stupefactiuã tam ualidam id animal habeat, ut uel per tridentem qui ipsis infixus est, in piscatorũ manus facile non multo cũ negotio passio recurrat. Concedetis igitur esse aliquas pisciũ qualitates: & uirtutes, quarum aliæ stuporem, aliæ ueternũ, aliæ frigefactionẽ, aliæ putrorẽ: & tandẽ aliæ malũ aliud quodpiã inducere possint, & tamẽ aeris nullã esse talẽ facultatẽ cõcedetis? Hæc Galenus quæ quibus præclare se habere uideãtur, nimis tamẽ admodũ uereor: ne proprietates hac in parte cõpellare nò sit multũ admodũ necesse, nec sane uideo cur sint graui adnauerisioe increpãdi: qui ab his dictis dissentirẽt. Fumi enim & calce nuper de albatariũ domuũ aura mordatior: & calëtior est, ut nullũ refrigeriũ cordis flagranti uisceri accersat, sed potius suffocatiõis periculũ moliatur: aer uero qui in profundissimis antris immobilis diu perstitit, uel qui à paludibus & stagnis inspiratur, crassiorẽ omnino & putredini aptum & minus sane frigidum esse quis diceret, quàm ut apte per corpus commicaret, & illaberetur, quòd tamen habere deberet is aer, qui cordi infrigidando comparandus est.

CAPVT XVI. de quorundam errore.

Vti ut uideo in eo hallucinati, qui re salua: proprietates amitti posse opinantur: qui ex eo efficax (quantum capere possunt) argumentum sumũt, quòd purgantia aluum medicamẽta (quæ per proprietatem soluere manifestum est) postq̄ uetustate senuerũt, soluẽdo esse nò possint, perinde ac si animam perdidisse uideãtur. Diuersus autẽ & alius est multum lōge sermo ueritatis. Nã quũ proprietates, ut sapissimè ostendimus, sit complexionis opus, quæ tota substantia nominatur, à qua tanq̄ à principijs intrinsicis fluat, hinc dicere necessarium est, quòd manẽre complexio-

ne: eam sua semper, & usque quaque proprietas cōcomitetur. Vt enim quia homini: eo quod est rationalis: risus competit, fieri non potest, ut sit homo: quin ridere possit, ita quia sicut splendor à Sole prodit, & umbra corpus consequitur, à temperatura proprietas procedit, nō est ut res à suis proprietatibus relinquatur. Et ueluti oculis apertis possibile non est, quin uideas, quod ante cōspectum positum est, ita nec magnetem quandiu ipse est: usus trahendi unquam ferrum destituet, si è regione eius obijciatur. Et sicuti (ut inquit diuus Dionysius) leo si superbiam, & crudeles animos deponeret, leo nō esset: & canis si iracundiam perdiderit, & mitior in omnes reddatur, canis non fuerit, eodem profecto modo: ut ego sane dicerem, si eādem proprietatem nō habebit, res eadem non erit, sed in aliam substātiā fuerit mutata. Præterea ut pulcherrime Proclus in secundo commentario in Thimæū inquit. Veræ facultates eo ipso quod sunt, uel (ut Græci aiūt) ipso esse operantur, nulla re alia indigentes, ita enim inquit. Quæ ueræ sunt uirtutes ipso esse hoc est simul quod sunt, agunt, & ipsa auctrix facultas, & nutrix, ipso esse nutrit corpus, & auget, sic & anima animat, & uiuificat, & mouet proprium sui ipsius organum. Non enim eligētibz nobis sentit, aut palpitat corpus: sed ipsa animæ dūtaxat præsentia has operationes perficit. Igitur complexionēs à quibus omnis proprietas, & actio disponitur, cum ueræ sint potentiæ: nihil aliud subinde requirunt, sed mox in eo quod sunt, eas: proprietates & actiones sequuntur. Proinde diligenter hoc ipsum quod dicimus considerandum moneo. Nam si fieret, ut res maneret: & complexio ex toto permutaretur, contingeret ut eas: proprietates relinquerent: sed quoniam fieri non potest, ut substantia perstet: temperies peruertatur, sed corrupta temperie res simul intereant, propterea impossibile est, ut proprietate careant, quam merito elementariæ compositionis habuerunt. Nam cum anima rationalis quæ minus cum corpore commercium habet, & separabilis est, attamen subita & grandi aliqua alteratione facta ab eo mox auolat atq; recedit: Quid adhuc de formis corporalibus inquirere & materie immeris: uel dubitare opus est? quod uariata aut multum alterata complexione corrumpantur. Sciendum tamen est quod rebus ad corruptionem tendentibus, ut complexionēs remittuntur, ita proprietas interdum debilius operatur. Contingit etiam nōnunq; ut quia res quæ à proprietate agunt: aliquam ex numero primarum qualitātū adhibere soleant, si qualitas ea quæ complexionem iuuat, remissior fiat, ut minus sui operis meminisse possunt, non quia proprietas, aut euanuerit, aut desit, sed quoniam qualitas prima abierit, qua uice instrumenti utebatur.

CAPVT XVII. IN QVO ALIO-

rum error refellitur circa proprietates.

Cio quosdam fuisse arbitratos, nō cibum à membris attrahi, sed ipsum ad ea suapte sponte & proprio nixu ferri, cum quis ingestos in uētre cibos assumpserit, sed conuellenda ijs auris est, & acriter admonendi sunt, quòd nunq̄ natura tot fibras in longitudinem porrectas molita esset, nisi ut attractioni ciborum famularētur, qui cum naturæ inclinatione sint graues, quibus ima petere peculiare est, nequaquā ad nutritionem membrorum perreptarent & distribuerētur, si ab eis ueluti quibusdam manibus non attraherentur. Ad hæc si cibus hoc haberet, ut ipse ad membra ueniat, nō esset utiq̄ hoc pariratione medicamento negatum: sed ita fieri tamen nō uidemus, medicamentum enim permanet in uentre quia non attrahitur à particulis, cibus uero quia corripitur, nō manet. Si etiam alimonia per se ipsam subieret ad membra, altrix facultas immerito sane diceretur, non enim esset altrix, nec nutrirer, nisi attraheret. Hæc igitur eos qui attractiosnes ciborum diffitentur satis conuincere possunt. Auerrous autem philosophus minime idoneo satis exemplo mihi usus apparet, cum lationem alimenti ad artus assimilem esse narrat, perinde ac cum grauiam & leuia corpora ad loca naturalia mouētur. Imaginari enim uidetur, quòd sicuti cū mixtum aliquod generatur, quantum de specie accipit eius elementi, quod in eo reliqua uincit, tantum de grauitate quoque consequitur, per quam ad locum naturæ suæ debitum defertur: ita etiam non ab simili multum ratione alimentum cum à membris alteratum fuerit, & sensim ad illorum substantiam transierit, ipsum deinde formam similem membro nutriendo nactum, ad ea sponte properet, & moueatur. Sed consistere hæc nullo modo possunt. Nam cum innumera pene sint membra alenda impossibile est, ut unus & idē sanguis antea q̄ singulis pro rata portiōe distributus foret, omnium simul membrorum alterationes & dispositiones susciperet, ad quorū nutritatus conferendus est. Sed absurda hæc nimium persuasio est, & risum & ignominiam ingentem debet, non enim quod alimentum futurū est, (ut scribit) anteq̄ sit attractum, sensim afficitur, & ad formam membrorum disponitur, deinde uero ipsum transit, & illabatur ad ea quæ nutritione opus habent. Sed principio sanguis simplex, & informis, & nullā alterationem passus, per uenas ut egregie concoctus in iocinore est, attrahitur, deinde uero sensim disponitur, & glutinis cuiusdam modo membris neclitur, & ad substantiam membrorum priori specie mutata conuertitur. Auerroi autem memini, non ut uirum qui egregie uulgi animos ingenti sui existimatiōe occupauit, cōuellerē, sed ut ab eo temere dicta cōcerperē, nequid citra examē reciperetur. Qui uero aiūt alteratricē facultatē calore cōcoctiōes ī particulis facere, nō quoniā ī eis talis facultas resideat, quæ substantiæ ratiōe alimoniā permutet,

calo-

caloris natiui, & extranei discrimina mihi ignorare uidentur. Extrinsecus solū adureret, nec formam membri induceret, ut cum ignibus quæpiam decoquēda applicantur. Calori naturali hoc unum propositum est, ut alteratos cibos ad substantiam & similitudinem integram conuertat.

CAPVT XVIII. DE ALIO

quorundam errore.

Ec nō censoria nota inurendos illos arbitror: qui ita distinguere solent, magneti quidem secūdū naturam esse: ut ferrū asciscat, huic autem non perinde naturale esse, ut ad illum attrahatur, quod deorsum suapte natura ferri sit natum. Ego uero aio, quod si ferrum uia magnetis traheretur, nūq̄ omnino traheretur, robustius enim & ualētius, & omnino grauius atq̄ depressius est, quā ut magnetis imbecillitati (si uiribus agēda res foret) cederet, nisi esset quod illū naturæ spēte sequeretur, perinde ac si ita se melius habiturum: esset persuasum. Haud secus (ut mihi uidetur) elephantus animal ferū & inmane ab homine ducitur, & capistro quā uelit, agitur, nō quia necessitatis fræna imposta habeat, sed quod ipse se subijciat, ut hominis imperio obtēperet, cui obsecundādū esse cognouit. Quippe cum substantiæ similitudo utrunq̄ tam ferrum quā magnetem conciliet, ut docuimus, & hos furtiuos cōplexus committere faciat, par utriq̄ ad alterū & æque naturalis inclinatio est. Nam quia substantijs similia sunt, ut mutuo inter se coniungantur, hoc unum student, & optant, quantum sine grauitatis deprimētis præiudicio fieri potest, nam si magna est ferri massa, magis grauitas obstaret, quā conciliare substantiarum affinitas posset. Sed cur (aiunt) magnes non ad ferrum tēdit, sed hoc potius ad illum properat? Cur nisi quia naturarum & tēperamentorum in utroque ratio: quæ tales attractiōes fieri facit, in magnetis fortior, & dignior, & perfectior, & in maiori gradu, ita ut ferro magis intersit, ut cum eo conglutinetur, q̄ illius ex re sit, ut cum ferro mutuos nexus cōponat. Cur uero innatum ferri pondus non deprimat, & uiolentam eius librationem uideri facit? An quia licet talis latitudo propter innatam grauitatem uiolenta dicenda esset, magis tamen naturalis, similitudinum in substantia ratione, nuncupari meretur. Ita quamuis aquis ad infima sit secundum naturam agitatio, non tamen inuitæ (quantum intelligere queo) cum inane euitandum est, superascendunt, immo in altū spontaneo delatu feruntur, quia magis quā peculiari, communi inclinationi fauent, nequid incommodi uniuersalis natura patiat.

CAPVT DECIMVMNONVM

de alexipharmacis.

ST autem sunt uenena quæ sua proprietate certis membris nocent, & perniciem corporibus afferunt, ita sunt quædam medicamenta (quæ alexipharmaca uel alexiteria Græci nominant) quorum potentissimus effectus est, ut uenena à corpore expellant, & eorū tā occultis quàm manifestis qualitatibus sua uirtute resistent. Hæc inquit Galenus, medium locum obtinent inter corpus nostrum, & uenena corpori nocentia. Nec enim omnino sunt similia corporis temperamento, nec rursus sunt ita sicut uenenum noxia: sed medias quodāmodo inter utrumque partes possident, ita ut quantum ab alexiterio deleterium, hoc est ab amuleto uenenum, ipsa inter se remouentur: tantum & alexiterium & corpus absint, & rursus quod corpus & alexiteriū distant, hoc ab alexiterio deleterium uenenum abscedit, alexipharmaca ueneno quidē sunt uenena, sed ipsa si modum excedāt, fiunt hominis uenenu. Propterea eorū usus sanis quidē insalubris & interdictus est, ijs autem qui uenenum acceperunt, ut adsit medicus opus est, qui nec mēsuram superans in exhibēdo, lætale propinet pharmacū, nec rursus ita paruā quantitātē exhibeat: ut peruincere non possit uenenum. Hoc si quis cogitet, mirū (arbitror) uidebitur, quo pacto quæ ueneno sunt contraria, nobis nō sint cognata, & quo modo eadē quæ ueneni noxas sentire nō sinunt, eadē exitū minitētur, si quis non teneat modum. Si quis tamen prædictis animū adhibuerit, huius rei ratio facile inuenietur. Nā si recte ostēdimus, quod similitudine substatiæ, & proprietatis ratione attractiones fiunt, & purgantium medicamentorum operationes, hinc plane liquet, quod non nisi à similibus similia trahantur, & quod non nisi aliud uenenu expellere possit uenenu. Trahit quidē magnetis lapis ferrū, sed inter ea proprietatis & similitudo est, eadē ratio & i alijs. Atq; ut planius expediā, hæc (siue alexiteria, seu alexipharmaca, uel amuleta, siue utcunq; appellare quis uoluerit) quæ uenenorum incōmodis suppetias afferunt, & patrocinantur, non ideo hoc faciūt, quia inimicā & repugnātē uenenis naturā sortita fuerint, sed quia amicabili societate uinciūtur, quod uinculū nodis omnibus indissolubile magis & diuturnius est. Proinde quippe per sanitatē ijs uti cōsueuerunt, ut corpus paulatim assuescat. Ipsi proprietatē ueneno cōparē & affinē in corporibus acquirunt, ratione cuius nō lædūtur. Mithridates itaq; rex Pōti horū frequēti usu: quibus se munierat, ne unq; insidias pateretur: effecit: ut cū perire uellet, ne in triūphū captus à Romanis abduceretur, occidere tamē nō posset: ni famulus parricidū patrasset. Huius regis celeberrima antidotus est, quæ Mithridatios uocatur. Solitū eūdē autumāt sāguinē anatū Pōticarū antidotis miscuisse, quoniā eā edūdis uenenis (ut ait Gellius) uicitarent.

Quoniam cognoscere in quo cibi & medicamento consistat ratio, & unum ab alio distinguere, ad institutum hoc negocium mihi summopere pertinere uidetur, ideo utriusque distinctiones præsentem in loco apponamus. Cibus igitur rationem habet, ut permutetur, & alteretur, & in substantiam aliti conuertatur, & ut ipsum non agat: sed solum patiatur. Hoc facere uero ea diutaxat sunt disposita, quæcumque cum alendo substantiæ similitudinem habent, & familiaria sunt. Si uero alterat & agit in membra, in tantum à cibi ratione discessit, & medicamentum effectum est, quibus hoc est peculiare, ut afficiant & immutent corpus potius: quàm ipsa quidquam alterationis suscipiant. Quæ uero ex toto substantiam corporis subuertunt, uenena & medicamina uenenata nominantur. Ergo quæcumque res cibi & alimenta dicuntur: in tantum alimoniam corpori præbent, non in quantum illud calefaciunt, uel in frigidant, uel humectant, uel desiccant: sed quia totis substantijs & elementarijs cõpositionibus similia sunt alendis membris, quæ nutritionem sentire debent. Horum uero magna latitudo est. unde & ciborũ ingens differentia. Cognoscere tamen debemus, quòd tam cibos qui alendo sunt, quàm medicamenta quæ corpora alterant: simplici ratione inuestigare impossibile est. sed in hac una re diuturnæ experientiæ, & rebus longo usu probatis inbærendum est. Nam nisi prius in corpus ingeramus, si substantias corporibus cognatas uel aduersas habeant, scire sane non possumus. Vnde homines cū omnia partim utilia: partim noxia non sine uitæ periculo experirentur, tandem multo æuo quæ nobis essent familiaria, quæ nocua, cõstituerūt. Sed & singuli homines ipsi sibi quæ propriæ temperaturæ tuendæ præ cæteris alimenta conueniunt, tempore procedente discunt, & reperiunt.

CAPVT XXI. de alio quorundam errore.

Lærosq; uideo falsos, qui loca uariare rerum proprietates opinantur: sed ueritas non ita habet, ut enim ex locorum differentijs intèdi, & augeri, uel remitti proprietates possint, non tamen eas permutare in totũ aut præbere ualent. Nam quæcũq; res sunt eiusdẽ speciei, etiam easdem proprietates (quas specificas uocant) obtinent, loca autẽ materiæ rationẽ sortiuntur, materia uero speciem permutare nequit, ergo nec proprietatẽ peruertere ualebit, arbor enim Persica cū in Perside comedẽdo nõ esset: in AEGYPTũ trãslata esui apta facta est, nõ tamẽ speciẽ permutauit. Similiter lactuca perpetuo in frigidat, quocũq; in loco nascatur, & nasturciũ semper calefacit: quis magis & minus pro loci mutatione. nunq; tamẽ naturã alternant, ut hoc algorem, illa feruorem faciat. Sentiendũ tamen est pro uarijs locorũ dispositionibus

cælesti influxu concurrēte, proprietates uel intensiores, uel remissiores fieri, quod & in alijs quoq; omnibus tralaticium est.

CAPVT XXII. DE SUPER
purgationibus.

Medicamentum purgatoriū quamuis unica proprietate polleat, qua determinatum unicum sibi familiarem humorem respicit, & attrahit, contingit tamen sæpiissime, in superpurgationibus uocatis (quas hypercatharses Græci uocant) quod fit cum purgatio longiori temporis spatio quam ex usu esset, aut res posceret, produci-
tur, ut non solum humor familiaris purgatorio medicamento educatur: sed etiā num
alieni: quibus cum nullam naturæ, & similitudinis cognationem habet, excernantur,
cuius rei ratio talis assignanda est. Medicamētum exhibitum si fortius, & ualidius
est, quam ut cohiberi possit & dispensantem corpora facultatem uincit, in oscillis
uasorum & uenarum ex iocinore ad uentriculum peruenientium, manens in uentre:
postq̄ proprium iam humorem attraxit, continuam & assiduam mordicationem,
& irritationem facere non quiescit: quæ cum uellicationē (ceu quodam stimulo aut
tabano nimium urgente) sustinere nequeant, indolescunt, & ægre ferunt, & facile
effluere sinunt, quod contegunt, non secus ac ex dolio pertuso intus contentus liquor
effunditur, atq; in hoc propemodū res ita ferme uenis usu accidit: perinde ac uentri-
culo contingere cernimus. Vt enim uentriculus cum ab acritudine, & uitio noxiorū
succorum, uel in alueo eius innatantium, uel in tunicis & osculo eius infusorum infe-
statur: protrudere mox conatur, uel per uomitiōes: si quidem quod nocet, & damno
afficit: sursum regurgitat, uel se comparat, ut per imam aluum deorsum expellat: si
quidem ad eius imas partes contēdat, nō secus uenæ sustinere demorsus illos, & uelli-
cationes quibus irritantur, non potētes, elabi atq; ueluti ex manibus effluere, & auel-
li patiuntur humores: quos intus cōtinent. Accedit ad hæc imbecillitas uasorū quā-
tum quia affatim demulgentur, & assiduis sueltibus à medicamento exhauriuntur,
tum quia intemperiem incurrunt, subire eas est necesse: intemperies autē lædere fun-
ctionum munera potest, in hanc autem deueniunt, quoniam nimiam propter euacua-
tionem fatigantur, & lassitudine tentantur, & plus satis calefcunt. Quid quod &
oscillorum apertio qua humoribus facilis patet exitus (anastomosim Græci uocāt)
non modicum quid adiuuat, quod medicamēta non solum proprios, sed & alienos hu-
mores euacuant, hæc autem propter uim & fortitudinem medicamenti contingit.
Porro in superpurgationibus talis ferme ordo obseruari solet. Primo namq; hu-
mor peculiaris, & proprius purgatorio medicamento quod trahit, educitur: deinde
reliquorū

reliquorum singuli prout de tenuitate, uel de crassitudine habent. Nam ut quisque tenuissimus maxime est, ita imprimis cum superabundat purgatio: excernitur. Siquidem igitur medicamentum pituitam purgare sit natum, hanc primo couellit, mox flaua bilis sequitur, mox atra, & tandem ultimo sanguis demittitur, hunc enim natura ut pote amicissimum retinere maxime, & recondere nititur, quoad in tantum imbecillitatis & lassitudinis: retentrix facultas, & natura perueniat, ut quum iam eum sanctum tectum custodire, & cōtegere non possit, uicta fatiscat, & uolēs nolensque tradat, & inuita effundi ægre patiat, cum tanquam animali iam mortuo ex uenis perinde ac ex rimarum pleno uase profluere cruor cognoscitur. Si uero bilem à proprietate substantiæ medicamentum purgatorium trahat, & expurget, hanc ubi purgasse duxissetque contigerit, primum deinde pituita, post atra euacuatur, cum purgatio, & tractus humorum ultra debitum tēpus à pharmaco, & purgatorio præsidio perdurat, ultimo sanguis egeritur, hoc enim semper obseruandum est. Si autē atra bilis à medicamento imprimis trahatur, quia illā similitudine substantiæ respiciat, si purgationis opus superextendatur, à principio flauam, deinde pituitam euacuatam, & per sedem excretam uidebis. Ergo quod medicamenta non solum sibi competentes humores educi faciant, sed etiam num eos quibus cum nullam communionem substantiæ habent: has tres causas reddere imprimis oportet: scilicet uellicationem medicamenti, & oscillorum apertionem, & uasorum imbecillitatem. Nā cum pharmaci morsus & uellicatio, & irritatio tuillatioque perseuerant, & uenarum quibus humores continentur oscilla hiantia & patula extant: & facultas retentrix adeo imbecillis & debilis facta est, ut sustinere amplius lassitudinem non ualeat: effluere quæ intus continentur: & reffundi prorsus utique omnino, & in totū est necesse. Quod uero secundum ordinē prædictum educatur, tenuitas, & crassitudo pro causa cēseri debet.

CAPVT XXIII. IN QVO AVICENNÆ

ratio contra Galenum pessundatur.

Non possum sine risu Auicennæ rationem transmittere, qui Galenum friuola quadam ratione fretus couellendū sibi persuasit, quod attractiones fieri dixerit, ob similitudinem in substantia attrahentis ad attractum, nāque si hoc esset uerum (inquit) sequeretur inde: quod medicinæ purgantes quæ à proprietate quosdam certos humores respiciunt, eandem uim insanis obtinerent, quam in ægris ostendunt, sed cum eos qui integra sanitate fruuntur, multam adeo noxam contrahere cōstet, si quodpiā medicamē purgādi ui præditū assumāt, iuxta illud Hippocratis. Sana habētes corpora medicinis purgantibus uti difficile & operosum est, hinc ergo sequi uidetur, (inquit)

(inquit) quod commentitia illa est medicamento trahentis ad humores similitudo. Sed enim uiro indigna prorsus ea ratio est, quod enim sani non purgentur ideo est, quia humores nec quantitate, nec qualitate peccant, nec uirtuti eam grauitatem obducunt, ut eos uirtus sustinere nequeat, sed cum ad nutritiões oppido sint quam necessarij: eos mordicus (ut dixerim) & tenacissime retinet, & trahenti medicamento renuitur, unde pugna inter naturam cui regendi corporis incumbit cura, & inter medicinam tumultus committitur, ex qua facultas ipsa imbecillior reddatur necesse est. Huc adde quod propter actionem purgantis pharmaci, uel calefiant membra (oportet) plusq̄ debeant, uel desiccantur, uel aliquam aliam qualitatem immodicam sortiantur, unde uiribus minus ualeant. Nam omnis immoderata qualitas (iuxta Galeni sententiam) actum propriae uirtutis destruit. In aëgris autem in quibus unus aliquis pharmaco expurgandus humor habetur, & peccat, natura ipsa superfluo grauat, & ipsa quidem quod mœrore afficit, excernere uellet, si uires adessent, nec quidquam impedit pharmaci purgatorij functionem, ut obuiam illi ire, & porrigere manum potius uideatur: ut citius quod nocet, & naturam pergrauat à corpore extrudatur. Sani itaque læduntur (O Auicēna) dicere ego utique: qui cathartico naturæ humores familiares & nihil iniquos, attrahere totis conatibus nitantur. Contra ægri purgati emolumentum sentiunt, quia noxij humores excernuntur, & uitiosi succi expurgantur. Tādē sanos ideo pharmaca non purgant, non quia similis desit illis proprietates, propter quam trahant quod in humoribus affine & familiare est. sed quia natura totis neruis, ut sese opponat, reluctetur, quod non contingit in aëgris.

CAPVT XXIII. IN QVO QVORVNDAM contra Galenum rationes ponuntur.

I Edici omnes iuniores, quorum præcipuus dux & assertor est Conciliator (quem dicunt) uix æquo animo deuorare sustinent, ut quod Galenum frequentissime dixisse, & sensisse ostēdimus: complexio substantia dicatur, unde multas rationes inuenerunt, & studiose exaggerant, & accumulāt, quibus complexionem esse substantiam impossibile ostendāt, ex quibus nos aliquas in quibus maior uis est, adducemus, ut sc̄tum in hoc toto (quod aiunt) cælo aberrant, & disdiapason (ut in pro- uerbio musicorum est) hallucinentur: innotescat. Nam desipere prorsus, & labi, & non recte sentire eos necesse est, qui à Galeni tramite & doctrina deuij & præcipientes feruntur, nō secus quam qui in luce nō ambulant, ut in Cymmerijs tenebris uersentur, omnino opus est. Nam primo (aiūt) certum est ex qualitatibus nō autem ex quātitatibus elemētorum: complexionem fieri, sed ex nō substātijs substātiā gigni

nō licet, nō ergo complexio substantia est. Adhæc (inquiunt) complexio innata permutari potest, sed hoc substantiæ nō competit, patet ergo complexionem non esse substantiam. Præterea sic arguunt, complexioni complexio alia est contraria, ut complexioni calidæ frigida quæ est, repugnat. substantiæ autem nihil aduersari ex dictis philosophi in Categorijs cōstat. Iam uero (quam omniū palmariam rationē arbitrantur) in hunc modum insurgunt. complexionem intēdi & remitti nihil uetat, & suscipere magis & minus nihil prohibet, quæ à substantia longe aliena sunt. hijs & alijs etiam num leuioribus rationibus adducti fieri non posse, ut complexio substantia sit: iuniores medici sibi persuadent, quæ propter modos nōnullos & euasiones (me Hercules) Galeno indignas cōmentantur, quibus quamuis improprie & abusive, quoquo modo tamen cōplexio substantia censeatur, & hoc nomine subinde appellari possit. Sunt igitur qui dicant complexionem bifariā considerari debere, uno modo in ordine ad subiectum, & sic esse accidens de genere qualitatis, cuius propriū est inesse, uel referri posse ad operationes quas obire potest, & sic rationem substantiæ habere. Quia sicut per formā substantialē quælibet res in proprio esse constituitur, ita à complexione omnis operatio mox erumpat, non longe abest ab horum dictis Apponensis: qui ad hūc modum complexionem substantiam dici posse autumat, quod ab ea immediatius actiones fiant, & prodeant, quoniam instrumentum muneribus obeundis propinquius sit, quàm rei forma, & magis attingat quod agendū est sine medio, cum forma non nisi ipsa mediante temperie agere possit, complexio ergo substantia est, nō quod (inquit) hoc nomine uere dicatur, sed quoniam ab ea proximius omnis functionum series prouenire dignoscitur, quo circa multa complexionibus accepta referuntur, quæ tamen formis principalibus debentur. Quæ ob rē ueteres (inquit) calido, & frigido, & humido, & sicco, non autem nominibus elementorum æque frequenter usi deprehenduntur, quoniam qualitates magis nouerūt, quibus functiones suas agerent, atque ideo in concreto potius quàm in abstracto eorū nominum apud eos est usus. Nihil item obstare idem asserit quo minus, per usiam (quod nomen substantiam designat) essentia accipi debeat, ita ut cum substantia à Galeno dicatur, nos essentiam intelligamus, quod in alijs quàm plurimis dictis Galeni item intellectum iri opræprecium esse ait. Nā Galenus posita diffinitione medicinæ quod est scientia sanorum, ægrorum, & neutrorum, dixit eam diffinitionem esse substantialem, & terminos qui in ea ponerentur à ratione substantiæ sumptos. Adhæc signa quædam à substantialiter inhærentibus à Galeno sumpta uocatur, cum ea à quibus sumatur substantiæ non sint. A Egritudinem quinetiam Galenus substantiam nuncupare sepicule (inquit) deprehenditur, quæ tamen substantia non est

est, sed qualitas quæ adesse & abesse subiecto non pereunte potest.

CAPVT XXV. IN QVO QVÆ-

dam aliorum obiectiones contra Galenum ponuntur.

Vidã alij infœlicius nati quàm Hercules, quem quarta Luna natum ferunt, Galenum duro & impudẽti ore calumniari sustinẽt, quòd attractiones propter similitudinem in substãtijs committi fuerit causatus, quæ namq; præ mentis imbecillitate ignorãt, & satis assequi, & intelligere non possunt, ad carpendum, & obiurgandum, uitiumque illis obtrudendum sese conuertunt, longe utique alieni ab illo egregio Galeni proposito, cuius præclara sententia est: ut si quidquam in doctorum & uetrum libris scriptum inueniamus, quod falsum appareat, & non satis palato faciat, ut non confestim sententiam proferamus: sed more ephecticorum & Pirrhoniorũ philosophorum calculum suspendamus, & nos ipsos potius, qui non recte satis assequamur, quàm auctorem falsum existimemus, quod Galenus utique fecisse cognoscitur, qui cum ab Hippocrate scriptũ esset: uaricibus superueniẽtib; caluitiem cessare, & iterum redire capillum, quod in propatulo est falsum, per phalacrosum, hoc est caluitiem, tineam & capillorum defluuium ab humorum uitio & acritudine intelligere, quàm damnare Hippocratem maluit. Ergo quæ Galeno uitio danda, & obijcienda arbitrantur talia ferme sunt, stat enim (aiunt) quòd bina & plura medicamenta, unum & eundem humorem trahendum respiciant, sed non est, ut talia in substantiarum similitudine conueniant, ergo Galenus non recte sentit. Ad hæc sic obtrudunt, usu frequentario ita euenire cognoscitur, quòd unum & idem medicamentum purgatorium binos humores educat, ut aloë pituitam, & bilem, & complura alia quæ uarios corporis humores, & longe diuersos, per sedem & imam aluum excernant, sed dicere non licet, quòd cum humoribus substãtijs, & qualitatibus, differentibus: subductorium pharmacum conuenientiam, & similitudinem in substãtia habere dicatur. Præterea perperam facere Galenum contendunt, & litigant, quòd uehementiam in pituita purganda, grano Cnidio: quàm hortẽsi croco maiorẽ inesse scribat propter uehementiam caloris, cum medicamentorũ purgatio nõ calori: sed temperamẽtis accepta referri debeat. Iam uero quàm plurima sunt (inquiunt) quæ tãetsi in substãtijs, & accidentibus similitudinem illam toties decantatam obtineant, & tamen ne quidquam complexus illos: & implicatos tractus exercent, ex quibus (ut aiunt) opinionis falsitas aperte refutari uidetur. Rursus medicamentum humorẽ trahit, & Hercules lapis ferrum inducit, ut se sequatur, quia licet temperamento rum substãtia utrobique similis offendatur, in trahentibus tamen sit maior. Ergo

si ita cōtingit (ut Galenus refert) quod ex similibus id quod est potentius altero, trahat illud, mox utiq; (aiunt) sequeretur, ut si ea quæ trahunt, trahentibus facultate & uirtute æquata esse contingat, ut nec magnes ferrum: nec humores purgantia medicamenta traherent, quod dictu absurdum est. Hæc isti contra Galenum barbarica uoce, & simplici rudiq; stilo balbutientes, improba subtilitate garrulari, & obgannire rictu canino consueuerunt, quorum impudentiam facile quiuis uel mediocriter in Galeno institutus, retundere possit, nos ad institutum properamus

LIBER TERTIVS: ANTONII
LODOVICI MEDICI OLYSSIP-
PONENSIS DE OCCVLTIS
PROPRIETATIBVS.

PROHOEMIUM.

OSTQVAM IN DVOBVS LIBRIS prædedētibus in uniuersum de proprietatibus quid essent, & à quo producerentur (quatenus fieri licuit) præstrinximus, nōnullis interrim erroribus patefactis, & falsis quorūdam opinionibus explosis, nūc quod reliquum est, in tertio huius operis commentario in animalibus, in animalium partibus, in plantis, in herbis, in lapidibus pleraq; proprietates repertum iri ostendamus: quæ miros effectus producere possint. (nuscq; enim natura ociosa est) & ad singula & particularia descendentes, de hijs (quæ generatim docuimus) agamus: operæ precium est. Sic enim doctrina absoluta, & omni ex parte perfecta efficitur: cum à superioribus ad inferiora, & ad specialia à generalibus descensus sit, & cum quæ in totū methodo, & uia singulari disputata fuerūt, ad priuatam exercitationem accommodantur. Sed quoniam per singula animalium genera exploratissimas proprietates reperiri cōstat, ex quibus experta & salubria morbis remedia expetantur, & in mortiferis serpentibus uenenorum uariæ & multiplicēs ideæ reperiantur, unde mortale genus insidias patiat: nonnullas in modum exempli (namq; de omnibus dicere opīs nostræ non est, nec ad præsentem operā adeo spectat, i qua quæ nā res esset proprietates: dūtaxat ostēdere polliciti sumus) proprietates

tates: & certa quædam præsidia quæ in animantium naturis & uenenatis offendere licet: adducemus.

CAPVT PRIMVM.

Animalia & animalium partes, & partium particulae, mirabiles proprietates habere deprehenduntur, uel ad certos morbos curandos, uel ad noxam medicamentorum uenenosorum remouendam: quæ quoniam Galenus in libro de theriaca ad Pisonem laboriose, & diligenter prosecutus est: ideo totam eius dictionem, ut inquirendi nullus sit labor: à nobis translata subijciemus. Multas (inquit) partes innumeros morbos mederi nouimus euidenter. Nonnullos capita murium iuuant, ut quæ in cinerè redacta, & ex melle inuncta alopetias probe curare possint. Milui quoque caput non minus podagricos, hoc est eos qui sunt, pedibus ægri adiuuare fertur, si quis ex ipso probe siccato sine alis (quantum tribus digitis capere possit) in aquam inspergens propinandum dederit. Sed & partium ipsæ partes diutaxat, affectus quosdam integre persanare queunt. Nam cameli cerebrum siccatum, & ex aceto potum comitialibus medetur. Idem & cerebrum mustelæ facit. hirundinis autem cum melle illitum ad suffusiones confert. & pari modo præparatum caprarum cerebrum puerorum dentitionibus extreme prodest. cornu autem taurini ramentum cum aqua potum, sanguinis fluxiones sistit: & femora quoque uista sanguinem retinent, hoc idem sæpissime & solutam aluum compescit. Iam uero ceruini cornu scobem uistam, & cum uino leuigatam locoque emplastri modo appositam dentes concussos & nutantes confirmare certum est, quod & bouis talus etiã præstare creditur, educit autem: & ualèter tineas teretes expellit, si ex melle bibatur, & lienes liquefacit ex aceto mulso datum. hoc idem inunctum uitilignes emendat, & moderate ad uenerem irritat. Castoris autem hoc est sibri animalis testes simili more potati, conuulsionibus opem ferunt. Multa præterea animalia, & fella habent, ex quibus præsidium homini salutare petitur, quin & medullas, & adipes, & ipsum cruorem. Ipsa quoque serpentum seneclis remedia habet. Fimum item & stercola nonnullorum utilia deprehendimus, fimum igitur bubulus aridus exustus, tribus cochlearibus aquam intercutem curat, & muscerda hoc est murium stercus, trita sane cum aceto alopetijs auxiliatur, si sumatur autem in potu: uesicæ calculos confringit. Porro anatis adeps inflammationes sanat cum rosaceo, & medulla cerui medicamentum est, ex ijs quæ maxime dolores leuant. lac autem bubulum bibitum ijs qui difficultates intestinorum patiuntur: salubre est. fel uero hyenæ cum melle ad acute uidendum proficuum est, & suffusiones si inungatur resoluit. equi autem fluuiialis corium combustum, & cum aqua tritum, impositum